БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 13 (6448)
ЯНВАРИИН 18
ВОСКРЕСЕНЬЕ
1953 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО

Табадахи табанжэлые дүүргэлгэдэ наукые ашаглаха

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XIX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүд дотор, «СССР-тэхи социализмын экономическа проблемэнүүд» гэжэ И. В. Сталинай гениальна зохёол дотор хараалагдаһан коммунизм байгуулгын асари ехэ программа хадаа манай наука болон техникын үмэнэ ехэ ба харюусалгатай зорилгонуудые табина.

Нүхэр Сталин иигэжэ һургана:

«...бүхы обществын саг үргэлжэ ургажа байгаа материальна болон культурна эрилтэнүүдые эгээн ехээр хангалга хадаа социалистическэ үйлэдбэрилгын УГ ЗОРИЛГОНЬ болоно; эрхим дээдэ техникын база дээрэ социалистическэ үйлэдбэрилгын таһалгарлагүй ургалта ба тэрээниие нарижуулга хадаа уг зорилгые туйлаха АРГА ЗЭБСЭГЫНЬ болоно.

Социализмын экономическа гол хуули ёһон иимэ байна».

Табадахи табанжэлэй түсэб болбол промышленностиин ба барилгын, транспортын ба хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудта эрхим дээдэ техникын база дээрэ үйлэдбэрилгын таһалгаряагүй ургаха ба нарижуулагдаха ябадал хараалагдана. Хүшэр хүндэ ба ажал ехэтэй хүдэлмэринүүдые механизацилга табадахи табанжэл дотор гол түлэб дүүргэгдэхэ юм.

Советскэ наука хадаа манай орон дотор коммунизм байгуулгын агууехэ программые бэелүүлгэдэ бүхы хэмжээгээр туһалха ёһотой. Техническэ прогрессэй түлөө тэмсэлдэ наукын ехэ үүргэтэй байһаниинь партиин XIX съезд дээрэ тэмдэглэгдээ. Наука хадаа байгаалиин баялигууд болон хүсэнүүдые дүүрэнээр элирүүлжэ, эрхимээр ашаглаха ябадалдань өөрынгөө нээлгэнүүдээр советскэ арадта туһална. Дайнай хойто тээхи үедэ манай эрдэмтэд арадай ажахын ехэ удхашанартай научна олон проблемэнүүдые анжалтатайгаар шиидхээ. Асари схээрээ, орёо түбэгтэйгөөрөө урдань үзэгдөөгүй гидротехническэ барилганууды амжалтатайгаар проектироваложо бэелүүлһэн ябадал, тон үндэр байшангуудые барилга, туйлай орёо оньһон машинанууд болон түхеэрэлгэнүүдые ухаалан зохёолго ба үйлэдбэрилгэ хадаа дээрэ хэлэгдэһэниие али тодоор гэршэлнэ.

«Научно-шэнжэлэлгын институдуудай хүдэлмэри ба дээдэ һургуулинуудай научна хүдэлмэри һайжаруулха, арадай ажахые хүгжөөлгын, түрүү дүй дүршэл согсололгын шухала асуудалнуудые шиидхэхын тула научна хүсэнүүдые хүсэд бүрин ашаглаха, тиихэтээ хамта научна шэнжэлэлгын нээлгэнүүдые бодото дээрэнь үргэнөөр хэрэглэхэ ябадал хангаха. Эрдэм ухаанай бүхы һалбаринуудтахи теоретическэ проблемэнүүдые шиидхэлгэдэнь эрдэмтэдтэ бүхы хэмжээгээр туһалха ба наука үйлэдбэри хоёрой холбоое бэхижүүлхэ» гэһэн зорилго табадахи табанжэлэй түсэб тушаа съездын директивэнүүд дотор табигданхай.

«СССР-тэхи социализмын экономическа проблемэнүүд» гэһэн нүхэр Сталинай классическа зохёолой гениальна идейнүүдээр, Коммунистическэ партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон манай эрдэмтэд СССР-ые хүгжөөхэ табадахи табанжэлэй түсэбые дүүргэхын түлөө бүхы советскэ арадтаа хамта тэмсэжэ байна.

Арадай ажахын элдэб участогуудһаа тон тодорхой захилнууд ба гуйлтанууд научна эмхи зургаануудта ерэнэ. Тусхайлбал, Сталинградска гидроэлектростанциин барилгашад Наукануудай академиин үмэнэ хэдэ хэдэн научна асуудалнуудые табиһан байна, тэдэниие шиидхэлгэ хадаа барилгын бодото байдалда тон шухала удхашанартай юм. Бодото байдалһаа үндэһэтэй научна шэнжэлэлгэнүүдые үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, барилгашадай эрилтэнүүдтэ харюусаха, өөһэдынгөө научна хүдэлмэриие баяжуулхын тула барилгашадай түрүү дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэхэ гээшэ Наукануудай академиин эмхи зургаануудай нэрэ хүндын хэрэг.

Гэхэтэй хамта, зарим научна шэнжэлэлгын эмхи зургаанууд, дээдэ һургуулинууд бодото байдалай эрилгэнүүдые научна ухаалан зохёолгодоо хэрэглэнэгүй. Үйлэдбэриин практигуудай табиһан темэнүүдые элдэб шалтагаар һаатуулха гү, али юрэ тоохогүй ябадал гаргадаг научна эмхи зургаанууд үсөөн бэшэ. Жэшээлхэдэ, Украинска ССР-эй Хүдөө ажахын министерствын гидротехникын ба мелиорациин Институт проектнэ организацинуудай тэрээндэ даалгаһан шухала даалгабаринуудые удаан болзор соо хододоо һаатуулдаг байха юм.

Манай ороной байгаалиин туйлай ехэ ресурснуудые ашаглалгын научна проблемэнүүдые дары түргэнөөр шиидхэлгэдэ эрдэмтэдэй хүсэлэлгые зорюулха шухала гэжэ партиин XIX съезд дээрэ тэмдэглэгдэһэн байна. Энэ талаар наукын хүдэлмэрилэгшэд бага бэшэ амжалтануудые туйлаа

Научно-шэнжэлэлгын олон эмхи зургаанудай, илангаяа республиканска академинуудэй болон СССР-эй Наукануудай академиин филиалнуудай хүдэлмэринүүдэй түсэбүүд дотор байгаалиин ресурснуудые шэнжэлэлгэдэ ехэхэн һуури үгтэнхэй. Гэбэшье, энэ проблемэ шиидхэлгые зохихо хэмжээндэ табяагүй научно-шэнжэлэлгын институдууд манайда үшөөл бии.

Хүдөө ажахын талаар гол зорилгые шиидхэлгэтэй дашарамдуулан ургамалнуудые тарилгын ба малажалай проблемэнүүдые научнаар шиидхэлгэ арадай ажахын ехэ удхашанартай. Научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаанудай, түрүүшын ээлжээндэ наукануудай В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын Бүхэсоюзна академиин үмэнэ ажал-ябуулгын үргэн зам нээгдэнэ.

Манай хүдөө ажахын зарим научна эмхи зургаанууд наукые саашадань хүгжөөлгын арга боломжонуудые дүүрэнээр хэрэглэнэгүй, социалистическэ газартаряалангай практигуудай эрилтэнүүдые заримдаа саг соонь анхарнагүй.

Түрүү наука ажабайдалтай, бодото байдалтай таһаршагүй холбоотой байдаг тула хүсэтэй юм. **«Наукын мэдээнүүд,—** гэжэ нүхэр Сталин хэлэнэ, **— ходоодоо бодото байдалаар, дүй дүршэлөөр шалгагдадаг байгаа. Бодото байдалтай, дүй дүршэлтэй холбоо барисаагаа таһалһан наука сохом ямар наука гээшэб? Хооһон шанартай юумые мэдэрдэггүй, хосоржо байһан, хуушан юумэндэ гараа далайхаһаа айдаггүй, дүй дүршэлэй, бодото байдалай голосые анхаралтайгаар шагнадаг байһан туладаа наука болбол наука гэжэ нэрлэгдэдэг байна».** Наука үйлэдбэри хоёрой творческо холбоон хадаа наукые практикын дүй дүршэлөөр баяжуулна, урдаа табигдаһан зорилгонуудые түргэнөөр шиидхэхэ хэрэгтэнь практическа хүдэлмэрилэгшэдтэ туһална гэжэ мэдэрэн, парти болбол тус холбоое бүхы хэмжээгээр бэхижүүлхые уряална.

Үйлэдбэриие техническэ талаарнь саашадань һайжаруулха ба үргэдхэхын түлөө, бүхы талаарнь механизацилхын, ажалай условинуудые хүнгэдхэхэ ба саашадань һайжаруулхын түлөө инженернүүд, техникүүд, хүдэлмэришэд ба колхозникүүдай дундахи ухаалан зохёогшод болон рационализаторнуудай үргэн хүдэлөөе улам дээшэнь үргэхэ зорилго табадахи табанжэлэй түсэб тушаа партиин XIX съездын директивэнүүд дотор табигданхай. Энэ хүсэтэ хүдэлөөндэ бүхы хэмжээгээр туһалха, наукын теоретическэ асуудалнуудые табихадаа ба шиидхэхэдээ тус хүдэлөөндэ түшэглэхэ гээшэ эрдэмтэдэй зорилго мүн.

Научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаанудай, дээдэ һургуулинуудай партийна организацинууд болбол научна кадрнуудай идейно-политическэ хүмүүжүүлгые бүхы хэмжээгээр һайжаруулха, научна хүдэлмэридэ шүүмжэлэл ба һаналнуудай тэмсэл дэлгэрүүлэн, советскэ наукые бүри үндэр хэмжээндэ гаргаха зэргэтэй, имагта иимэ замаар лэ советскэ наука дэлхэйн наука дотор түрүү һуури эзэлхэ гэһэн арюун зорилгоёо дүүргэжэ шадаха байна гэжэ мэдэхэ ёһотой.

Эрдэмтын нэрэзэргэ хадаа үндэр дээдэ, арюун нэрэзэргэ мүн. Энэ нэрэзэргэ хадаа арадтаа, Эхэ орондоо үнэн сэхээр алба хэжэ, коммунизм байгуулгын агууехэ хэрэгтэ бүхы хүсэеэ, эрдэм мэргэжэлээ зорюулхые уялгална. Советскэ эрдэмтэ болбол манай саг үеын түрүү хүн, бүхы шэнэ, прогрессивнэ юумые эдэбхитэйгээр хамгаалан хүгжөөгшэ мүн. Тэрэ хадаа буржуазна харша идеологиин ямаршье үзэгдэлнүүдые тэсэдэггүй, советскэ арадай дайсадай аашанууд тушаа тон һэрэмжэтэй байха ёһотой. Манай партийна организацинууд болбол интеллигенциин дунда ябуулагдадаг идеологическа хүдэлмэриие улам шангадхаха, кадрнуудые идеологическаар хүмүүжүүлгые һайжаруулгада, тэдээнэй политическэ һэрэмжые ба оюун мэдэрэлые дээшэлүүлгэдэ идейно-политическэ нүлөөнэй бүхы зэбсэгүүдые зорюулжа байха уялгатай.

Манай Эхэ орон түгэс дүүрэн хүсэн дундаа шэнэ амжалтанууд тээшэ дабшажа ябана. Зохёон байгуулхы амгалан ажал эрхилжэ байгаа советскэ хүнүүд болбол Коммунистическэ партиин XIX съездээр табигдаһан түүхэтэ зорилгонуудые бодотоор бэелүүлхын түлөө шангаар тэмсэжэ байна. Энэ тэмсэлдэ хабаадагшадай түрүү зэргэдэ ябаха, манай Эхэ ороной хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлгын аша туһада, коммунизмын түгэс илалтын аша туһада советскэ түрүү наукын амжалтануудые арбидхаха гээшэ советскэ эрдэмтэдэй патриотическа үүргэ мүн.

(«Правдын» январиин 16-най түрүү бэшэгһээ).

Һунгалтын урда тээхи суглаанууд

РЕСПУБЛИКЫН АЖАЛШАДАЙ КАНДИДАДУУД

Ажалай шэнэ амжалтанууд тээшэ

БАЙКАЛО-КУДАРА. **(Телефоноор абтаба).** Аймагай колхозуудта, предприятинуудта, һургуулинуудта ба эмхи зургаануудта һунгалтын урда тээхи суглаанууд политическэ ба үйлэдбэриин айхабтар ехэ дэбжэлтэтэйгээр үнгэргэгдэжэ байна. Тус суглаанууд дээрэ нютагай Соведэй депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэнэ.

Уржадэр Кударын дунда һургуулиин коллективэй хамтын суглаан аймагай Соведэй депутадта кандидадаар тус һургуулиин ород хэлэнэй ба литературын багша Александра Максимовна **Диденковае** дэбжүүлбэ.

Александра Максимовна энэ һургуулида табадахи жэлээ хүдэлмэрилжэ байна. Залуу үетэниие коммунистическээр хүмүүжүүлхэ, заажа байһан предмедүүдээ һурагшадтаа гүнзэгыгөөр ойлгуулха хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, мэргэжэл шадабаряа элсүүлдэг юм. Нүхэр Диденкова ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Политическэ ба научна эрдэм дэлгэрүүлгын Бүхэсоюзна обществын бодото гэшүүн юм. Советскэ литература дотор большевигэй шэнжэшарайнь ямараар харуулагдадаг, 1952 ондо Сталинска шангай лауреадууд болоһон уранзохёолшодой зохёолнууд тухай лекцинүүдые һунгагшадай дунда Александра Максимовна һүүлэй үедэ уншаһан байна.

«Байкал» гэжэ загаһа барилгын артелиин гэшүүд аймагайнгаа Соведэй депутадта кандидадаар Василий Федорович **Печкиниие** дэбжүүлһэн байна. Василий Федорович 1920 онһоо хойшо Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин гэшүүн юм. Тэрэ хадаа колхозойнгоо шалгалтын комиссиин гэшүүнээр хүдэлмэрилхэ зуураа, артелиингээ Уставые нарииар сахина, ажалай эмхидхэлые ба журамые улам һайжаруулхын түлөө тэмсэнэ.

Красноярска сельсоведэй Ленинэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиин гэшүүд аймагай Соведэй депутадта кандидадаар Социалистическэ Ажалай Герой, огородно бригадын бригадир Наталья Ефимовна **Коневае** дэбжүүлээ. Наталья Ефимовна болбол үнгэрэгшэ жэлдэ 12 гектар газар дээрэһээ гектарай 119 центнер овощь абаха түсэбтэй байһан аад, 174 центнер абажа, ажалай шэнэ амжалта туйлаһан байна.

Мүн тус колхозой гэшүүд аймагай Соведэй депутадуудта кандидадуудаар тариаанажалай бригадын бригадир Семен Андрианович **Муравьевые,** аймсоведэй гүйсэдкомой секретарь Андриан Феофанович **Оскорбиниие** дэбжүүлһэн байна.

Ленинскэ комсомолоор хүмүүжүүлэгдэһэн басаган

ХЭЖЭНГЭ. **(Телефоноор абтаба).** Аймагай Соведэй депутадуудта кандидадуудаар һунгагшад эгээл эрхим түрүү хүнүүдээ дэбжүүлнэ.

«Манай ажал» колхозой гэшүүд аймагай Соведэй депутадта кандидадаар залуу һаалишан Бальжидма Балдандоржиевна **Балдандоржиевае** дэбжүүлбэ.

Бальжидма Балдандоржиевна советскэ һургуулияар, ленинско-сталинска комсомолоор хүмүүжүүлэгдэһэн, ургажа ябаа залуу нүхэр мүн. Малшадай республиканска мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсоод, үнгэрэгшэ жэлдэ харууһалжа байһан 18 үнеэдһээ 18 тугалнуудые абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлээ. Мүн нютагай үүлтэрэй үнеэн бүхэнһөө 1000 литр һү һаажа, ажалай һайн амжалта туйлаһан байна.

— Бальжидма Балдандоржиевае аймагай Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлжэ байхадаа би үнэн зүрхэнһөө баясанаб. Тэрэ хадаа манай этигэл найдабариие гүйсэдөөр харуулжа шадаха,—гээд жииирэй колхозник Санжи Бадмаев хэлэбэ.

Суглаан хадаа Бальжидма Балдандоржиевна Балдандоржиевае ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлхэ гэжэ нэгэн дуугаар шиидхэбэ.

Олониитэдээ хүндэтэй хүнүүд

ТОРИ. **(Телефоноор абтаба).** Ториин МТС-эй хүдэлмэришэд ба албахаагшадай хамтын суглаан боложо, ажалшадай депутадуудай аймагай ба сельскэ Соведүүдэй депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэбэ.

Ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй депутадта кандидадаар һунгуулиин № 12 Доодо-Ториин округһоо Мария Максимовна **Шейкина** дэбжүүлэгдээ.

Комсомолка Мария Максимовна залуу мэргэжэлтэдэй нэгэн юм. Аймагай үрһэнэй лабораториие даагшаар мүнөө хүдэлмэрилжэ байна. Тэрэ хадаа ажал хэрэгтээ тон оролдосотойгоор хандадаг, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг дээрэһээ үргэн арад зоной дунда ехэ хүндэтэй болонхой.

Доодо-Ториин сельскэ Соведэй депутадта кандидадаар Ториин МТС-эй тракторист Иван Иванович **Гридин** дэбжүүлэгдээ.

Иван Иванович үни удаанай трактористаар хүдэлмэрилжэ, жэлһээ жэлдэ тракторна хүдэлмэриингөө түсэбые үлүүлэн дүүргэдэг. 1952 ондо түсэбэй ёһоор 400 га газар элдүүрилхэ байһан аад, 600 гаран га элдүүрилээ һэн. Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтын үдэрэй хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ оролсохо зуураа, нүхэр Гридин 1953 оной сезон соо 900 га газар хахалжа, 500 кг. горючи ба түрхихэ материал алмаха уялга абаа.

* * *

Гүрэнэй эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай гэшүүдэй зүгһөө Иннокентий Константинович **Трунев** Доодо-Ториин сельскэ Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэбэ. Иннокентий Константинович аймагай социальна тэдхэмжын таһагые даагшаар хүдэлмэрилнэ. Тэрэ хадаа советскэ хүдэлмэридэ үни удаанай ажаллажа, дүй дүршэл ехэтэй болонхой. Ажалшадай эрилтэнүүдтэ ехэ анхаралтайгаар хандадаг юм.

Сталинай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиин гэшүүд Социалистическэ Ажалай Герой Бимба Санжеевич **Дымбрыловые** ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлбэ. Бимба Санжеевич Дымбрылов мүнөө Бургалтайн МТС-эй главна механигаар хүдэлмэрилнэ. Үнэн сэхэ ажалаараа һунгагшадай дунда Бимба Санжеевич ехэ хүндэтэй болонхой.

Һунгагшадай найдабариие харюулһан депутат

Уржадэр Бурят-Монголой гүрэнэй бурят драматическа театрын хүдэлмэрилэгшэдэй һунгалтын урда тээхи суглаан болобо. Энэ суглаае театрын директор нүхэр Балбаров нээхэ зуураа иигэжэ мэдүүлбэ:

— Ажалшадай депутадуудай Улан-Удын городской Соведэй депутадта кандидадые дэбжүүлхэ гэһэн зол хуби манай Бурят-Монголой гүрэнэй бурят драматическа театрын коллективтэ хүртэбэ.

БМАССР-эй габьяата артист нүхэр Вампилов түрүүлжэ үгэ абаба.

Һунгуулиин № 42 округһоо ажалшадай депутадуудай Улан-Удын городской Соведэй депутадта кандидадаар Бурят-Монголой АССР-эй габьяата артистка Мария Николаевна **Степановае** дэбжүүлхэ гэһэн нүхэр Вампиловай дурадхалые суглаанда хабаадагшад тон халуунаар дэмжэбэ.

—Мария Николаевна энээнһээ урда болоһон һунгалтын үедэ городской Соведэй депутадаар һунгагдаһан байгаа. Тэрэ хадаа һунгагшадай этигэл найдабариие гүйсэд дүүргэдэг байна. Коллективэйнгээ дунда ехэ хүндэтэй, искусствын ургажа ябаа залуу хүдэлмэрилэгшэдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ анхарал оролдолго гаргадаг юм,—гэжэ үгэ хэлэһэн һунгагша нүхэр Машаров хэлэбэ.

Бурят-Монголой гүрэнэй бурят драматическа театрын коллективэй суглаан Мария Николаевна Степановае ажалшадай депутадуудай Улан-Удын городской Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлхэ гэжэ нэгэн һаналаар шиидэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Бурят-Монголой гүрэнэй бурят драматическа театрын хүдэлмэрилэгшэдэй һунгалтын урда тээхи суглаан боложо байна. БМАССР-эй габьяата артист нүхэр Вампилов Улан-Удын городской Соведэй депутадта кандидадые дэбжүүлхэ тухай үгэ хэлэжэ байна.

А. Мантасвай фото.

Түрэл орон доторнай

Маркс—Энгельс—Ленинэй институдта научна сесси боложо дүүрэбэ

«СССР-тэхи социализмын экономическа проблемэнүүд» гэжэ нүхэр И. В. Сталинай классическа зохёолдо зорюулагдаһан научна сесси КПСС-эй ЦК-гэй дэргэдэхи Маркс—Энгельс—Ленинэй институдта хоёр үдэр болоод, январиин 14-дэ дүүрэбэ. Экономическа наукануудай кандидат Я. Б. Турчинсайн хэһэн «Дэлхэйн единэ рыногэй һалан уналга ба дэлхэйн капиталистическэ системын кризисэй гүнзэгырэлгэ тухай нүхэр Сталинай хэлэһэн үгэнүүд», ИМЭЛ-эй ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ, философско наукануудай кандидат А. А. Уйбын уншаһан — «СССР-тэхи социализмын экономическа проблемэнүүд» гэжэ зохёол дотороо нүхэр Сталин марксистско-ленинскэ философиие хүгжөөгөө» гэһэн элидхэлнүүд үсэгэлдэрэй заседани дээрэ соносогдобо.

«СССР-тэхи социализмын экономическа проблемэнүүд» гэжэ И. В. Сталинай зохёолдо зорюулагдаһан табан элидхэл тус сесси дээрэ шагнагдаба.

(ТАСС).

Нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэнэ

ТАШКЕНТ. Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта Узбекистан дотор үргэнөөр бэлэдхэнэ. Республикын городуудта ба кишлагуудта хүдэлмэрилдэг 3300 агитпункт хүн зоной дунда ябуулагдадаг олониитын-политическэ хүдэлмэриин центр болонхой.

Һунгагшадай ажаһуудаг газарнуудта хэгдэдэг олониитын-политическэ хүдэлмэриин далайса улам үргэдэнэ. «Красный двигатель», «Кинап» гэжэ Самаркандска заводуудай, «Худжум» гэжэ фабрикын хүдэлмэрилэгшэд — агитаторнууд арад зоной дунда олон зуугаад хөөрэлдөө хэбэ. Партиин горкомууд ба райкомууд агитпунктнуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ туһалан, һунгуулиин кампаниин асуудалнуудаар семинарнууд ба консультацинуудые хэнэ.

Колхозой түрүүлэгшэ академидэ лекци хэнэ

К. А. Тимирязевай нэрэмжэтэ Московско хүдөө ажахын академиин коллектив колхозно деревниин ажалшадтай творческо хани барисаатай байдаг юм. Эрдэмтэд олон хизаарнуудай ба областьнуудай хүдөө ажахын артельнүүдтэ саг үргэлжэ ошодог, өөһэдынгөө зүблөөгөөр колхозникуудта туһалдаг, хүдөө ажахын новаторнуудай дүй дүршэл согсолдог байна. Түрүү дүй дүршэлые ба мичуринска наукын туйлалтануудые пропагандалгада академи гол анхаралаа хандуулна. Профессорнүүд, багшанар ба студентнүүд 1952 ондо колхозникуудтай хоёр мянга шахуу хөөрэлдөө хэбэ.

Үндэр ургасын мастернууд ба малажалай түрүүшүүл академиин эрдэмтэдэй Соведэй заседанинууд дээрэ үгэ хэлэнэ, студентнүүдтэ элидхэлнүүдые хэнэ, научна конференцинүүдтэ хабаадалсана. Ростовско областиин Сталинай нэрэмжэтэ түрүү колхозой түрүүлэгшэ А. П. Чеховский олон һалбарита, ехэ механизированнэ ба электрифицированнэ ажахые эмхидхэхэ талаар лекци дүрбэдэхи курсын студентнүүдтэ январиин 10-да уншаа.

(ТАСС).

Чехословацка республикын артистнуудай концерт

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи искусствын хэрэгүүдые эрхилхэ Комитедэй уряалаар Москва ерэһэн Чехословацка Республикын артистнуудай гастроли П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ Московско консерваториин Бага зал соо январиин 14-дэ эхилээ.

Столицын хүгжэмэй олониитын түлөөлэгшэд, мүн онсо ба бүрин эрхэтэ посол Я. Вошаглик түрүүтэй Чехословацка Республикаһаа Москвада байгаа посольствын харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд концертдэ байлсаба.

Концерт ехэ амжалтатайгаар үнгэрөө.

(ТАСС).

Улан-Удэеэ улам болбосон түхэлтэй, гоё һайхан болгоё

Городой партийна активай суглаанһаа

Һаяхан Улан-Удын городской партийна активай суглаан болож̧э, городоо болбосон түхэлтэй болголгын ба гэр байрануудые барилгын 1953 оной түсэбые дүүргэхэ талаар городой партийна организацинуудай зорилго тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдээ.

— **«Эрхим дээдэ техникын база дээрэ социалистическэ үйлэдбэрилгые таһалгаряагүй ургуулха, нарижуулан һайжаруулха зэргээр бүхы обществын саг үргэлжэ ехэ болодог материальна, культурна эрилтэнүүдые эгээн ехээр хангаха...»** гэһэн социализмын экономическа гол хуули ёһоной бодотоор бэелүүлэгдэжэ байһаниинь манай үдэр бүриин ажабайдалда эли тодоор харагдана,—гэжэ КПСС-эй Улан-Удын горкомой секретарь нүхэр Лисюткин элидхэл соогоо тэмдэглэбэ.

Үргэн олон ажалша ниитын материальна ажабайдалые улам һайжаруулха гэһэн Коммунистическэ партиин ба советскэ правительствын саг үргэлжын анхарал оролдолгые манай Улан-Удэ городой жэшээ дээрэшье элитэ һайнаар хаража болоно. Манай республикын столица—Улан-Удые болбосон түхэлтэй болгохын, ажалшадые эрхим һайн гэр байрануудаар хангахын тулада советскэ правительство гансахан 1952 ондо хэдэн арбаад миллион түхэриг мүнгэн зөөри һомолһон байна. Тэрэнэй ашаар үнгэрэгшэ жэлдэ оперо ба балетэй театрын шэнэ байшан, 440 үхибүүдэй һураха һургуули, уранзураашадай байшан ба бусад гэр байранууд шэнээр баригдаа. Гадна, республиканска больница, мяха-консервын комбинадай ба шэлэй механизированнэ заводой поликлиникэнүүд, партийна гэгээрэлэй байшан гэхэ мэтын ниитын бусад олон гэр байранууд баригдажа эхилээ. Мүн үнгэрэгшэ жэлдэ городой олохон улицануудта шулуу дэбдигдэһэн, харгы замууд һайса заһабарилагдаһан байна.

Эдэ бүгэдын ашаар городнай болбосон түхэлтэй болгогдожо байна.

«Улан-Удэ городой ажахые хүгжөөлгэдэ туһалха хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тусгаар тогтоол 1952 оной ноябрь соо гараһан байна. Энэ тогтоол соо хараалагдаһан хэмжээ-ябуулгануудай бэелүүлэгдээд байхада ойрын хоёр-гурбан жэлэй туршада манай республикын столица—Улан-Удэ город бүри болбосон түхэлтэй, Сибириин гоё һайхан городуудай нэгэниинь болохо юм.

Теэд мүнөө городоо болбосон түхэлтэй болгохо, ажалшадые гэр байрануудаар гүйсэд хангаха хэрэгтэ үшөө горьтойхон дутуу дунданууд бии байна. 1952 ондо коммунальна гэр байрануудые бариха түсэб милл 74 процент дүүргэгдээ. Индивидуальна гэр байра бариха хэрэгтэ хараалагдаһан мүнгэн зөөри оройдоо 80 процент гаргашалагдаһан байна.

Үнгэрэгшэ жэлдэ гэр байрануудые илангаяа «Механлит» завод, сэмбын фабрика, «Бурпромсовет», «Бурмонголстрой» трест ба городой бусад зарим предприятинууд ехэ хангалтатайгаар эрхилээ. Жэшээлхэдэ, гэр байрануудые барилгада тусгаар мүнгэн зөөри «Кооптруд» гэжэ артельдэ 1952 ондо үгтэһэн байгаа. Теэд тус артель байрын нэгэшье гэр баряагүй байха юм. Гадна, «Росглавхлеб», Нютагай ба Эдеэ хоолойн промышленностиин министерствонүүд һүүлэй жэлнүүдэй туршада барилгын хэрэг эрхилхээ огто болишонхой.

Энэ дутагдал юун дээрэһээ үзэгдэнэб гэхэдэ, ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэд барилгын хүдэлмэринүүдые механизацилха, барилгашадай ажалай эмхидхэлые ба журамые һайжаруулха гэхэ мэтын эмхидхэлэй-техническэ асуудалнуудые һулаар шиидхэнэ. Тиихэдэ партийна организацинууд барилгын хүдэлмэридэхи ехэ дутагдалнуудтай эбсэнэ, ажахын организацинуудай ажал-ябуулгые һулаар хинан шалгана, хүдэлмэришэдэй дунда социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, агитационно-ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ ёһотой анхарал хандуулнагүй гэжэ партийна активай суглаан тэмдэглэбэ.

—Манай трестын хүдэлмэридэхи дутагдалнуудые элидхэлшэ тон зүб шүүмжэлбэ. Һүүлэй үедэ барилгын зарим участогууд механизацилагдабашье, ажалай эмхидхэл ба журам үшөө һула байна. Хирпиисэ, цемент болон барилгын бусад материалнууд нютаг дээрэ үргэнөөр үйлэдбэрилэгдэхэ ёһотой байгаа. Верхне-Березовкын хирпиисын завод үдэр бүхэндэ 40 мянган хэһэг хирпиисэ үгэхэ зэргэтэй аад, оройдоо 20—25 мянган хэһэг мүнөө манда үгэнэ. Гадна, «Бурмонголпроектын» республиканска конторо проектно-сметнэ документацинуудые саг соонь хэжэ үгэнэгүй,—гэжэ «Бурмонголстрой» трестые эрхилэгшэ нүхэр **Кришталь** тэмдэглэбэ.

Саашань тэрэ хадаа партиин Городской райкомые шүүмжэлһэн байна.

—КПСС-эй Городской райком манай хүдэлмэриие ехэ һонирходогшьегүй, өөдтэй туһаламжашье манда үзүүлдэггүй. Райкомой промышленна таһагые даагша нүхэр Пашнев барилгын нэгэшье начальнигые танихагүй, барилга дээрэ ошодоггүй шахуу. Хүдэлмэришэдтэй хөөрэлдэжэ, тэдэнэй ажабайдалаар партиин райкомой тус таһагай хүдэлмэрилэгшэдэй һонирхожо байһаниинь огто харагдадаггүй,—гэжэ нүхэр **Кришталь мэдүүлбэ.**

Зүүн-Сибириин түмэр замай 4-дэхи отделениин дистанцинуудай ба барилганuудай начальник нүхэр **Макаров** үгэ хэлэхэ зуураа, зарим гэр байранууд ба бусад барилганууд шанар муутайгаар бүтээгдэнэ, барилгын өөрынь үные химдаруулхын түлөө тэмсэл һулаар хэгдэнэ гэжэ тэмдэглэбэ.

Гадна, нүхэр Макаров партиин Пригороднэ райкомой хүдэлмэриин методые шүүмжэлһэн байна.

—КПСС-эй райком, тэрэнэй зарим хүдэлмэрилэгшэд ажахын организацинуудай ажал хүдэлмэриие гүнзэгыгөөр мэдэдэггүй, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэдтэ зохихо туһаламжа үзүүлдэггүй. Жэшээлхэдэ, 1952 оной октябрь соо партиин Пригороднэ райкомой бюро намайе дуудажа асараад, хэжэ байһан ажал тухайгаа тоосоогоо хэлэ гэһэн байгаа. Теэд бюрогой һүүлээр юунэйшье түлөө эндэ дуудуулагдаһанаа мэдэнгүй, ямаршье туһаламжа, заабари бюрогой зүгһөө абангүй би хариһан байгааб,—гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Паровозо-вагонно заводой начальник нүхэр **Бутко** өөрынгөө үгэ соо шиидхэгдэхэ ёһотой хэдэн асуудалнууд тухайда хэлэһэн байна.

—Городоо ногооруулха зорилгоор жэл бүхэндэ олон мянган түхэригөө гаргашалжа, хэдэн мянгаад модо таридагбди. Теэд тэдэниие ургуулха, харууһалха хэрэгэй ёһотойгоор эмхидхэгдэдэггүй дээрэһээ уһагүйдэжэ, зарим ушарта малда эдюулэгдэжэ хэдэн зуугаад модон хосордог байха юм. Саашадаа энэ дутагдалтай эбсэжэ болохогүй. Городоо болбосон түхэлтэй, гоё һайхан болгохо хэрэгтэ манай городой айл бүхэн, хүн бүгэдэ оролдохо ёһотой. Гадна, манай городто барилгын жэжэ хэрэгсэлнүүд: үүдэнэй барюул, шарнир гэхэ мэтын зүйлнүүд ехэ хомор байдаг. Тиимэһээ эдэниие бүтээхэ тусхай мастерскойе нээбэл таарамжатай байна,—гэжэ нүхэр Бутко тэмдэглэбэ.

Железнодорожно райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр **Панов** городоо болбосон түхэлтэй болгохо талаар район доторoo хэгдэжэ байһан хүдэлмэри тухай хэлэхэ зуураа, зарим предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдые шүүмжэлһэн байна.

—Зүүн-Сибириин түмэр замай 4-дэхи отделениин начальник нүхэр Блажиевский вокзальна улицада шулуу дэбдихэ гэжэ хоёр жэл удаагаар хараалһан байгаа. Теэд энээнээ мүнөө хүрэтэр бэелүүлээгүй, энэ хэрэгтэ нэгэшье түхэриг мүнгэ гаргашалаадүй. Тиихэдэ, городоо болбосон түхэлтэй болгохо тухай асуудал партиин Железнодорожно райкомой бюро гү, али районно Соведэй гүйсэдкомой заседани дээрэ үнгэрһэн жэлдэ нэгэшье удаа зүбшэн хэлсэгдээгүй байха юм,—гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Мүн республикын хэлхээ холбооной управлениин начальник нүхэр **Сарапулов,** Верхне-Березовкын хирпиисын заводой директор нүхэр **Ильин,** Улан-Удын городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр **Гурьянов,** шэлэй механизированнэ заводой директор нүхэр **Болсохоев** ба бусад үгэ хэлэһэн байна.

Партийна активай суглаан хадаа «Улан-Удэ городой ажахые хүгжөөлгэдэ туһалха хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые бодотоор бэелүүлхэ тодорхой хэмжээнүүдые хараалһан дэлгэрэнгы шиидхэбэри баталан абаа.

Нютагай Соведүүдэй депутадууд

Арад зон болбол өөһэдынгөө һунгамалнууд-депутадуудта гүрэнэй ехэ хэрэгүүдые найдадаг байна.

Һунгагшадайнгаа этигэл найдабариие Кабанскын аймагай нютагай Соведүүдэй олон депутадууд нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэнэ. Предприятинууд ба колхозуудай үмэнэ табигдажа байһан зорилгонуудые бэелүүлгэдэ олониитэ ажалшадые тэдэнэр шадамараар элсүүлнэ, өөһэдынгөө эрхим ажалаар үльгэр жэшээ харуулна.

Жэшээлхэдэ, Колесовско сельскэ Соведэй депутат **Г. И. Суханов** Ленинэй нэрэмжэтэ томодхогдоһон колхозой тарянажалай бригадын бригадираар хүдэлмэрилдэг. Тэрэ хадаа өөрынгөө округой һунгагшадые үндэр ургасын түлөө тэмсэлдэ элсүүлжэ шадаа. Эмхидхэлэй ба ойлгуулам жын ехэ хүдэлмэри ябуулжа, колхознигуудай агрономическа эрдэм дээшэлүүлхэ, ажалай журам һайжаруулха хэрэгтэ ехэ туһа хүргэдэг байгаа. Эдэ бүгэдын ашаар тэрэнэй бригада оробһото культурын бүхы талмай дээрэһээ дунда зэргээр гектар бүриһөө 15 центнер, 100 гектар дээрэһээ га бүриһөө 20 центнер ургаса хуряагаа. Тракторна бригадын бригадир-депутат С. Г. Корытов дурсаглаһан колхозой поли дээрэ хүдэлмэрилхэ зуураа, түсэбэй ёһоор хараалагдаһан ургаса туйлаха ябадал хангаһан байна.

Твороговско сельскэ Соведэй депутат **С. Ф. Бабинцев** Кировэй нэрэмжэтэ колхозой МТФ-е даагшаар ажаллана. Тиихэдээ эбэртэ бодо малай тоо толгой олошоруулха, һүһаaха түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэлгэ хангаһан байна. Зүгөөр тэрэ хадаа даажа байһан һалбари дээрээ һайнаар хүдэлмэрилхэһөө гадна, һунгагшадайнгаа захяае бэелүүлхые эрмэлзэн, колхозойнгоо бүхы малажалда ехэ анхарал табидаг. Нүхэр Бабинцев бүхы малшадай дунда ойлгууламжын ба эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулдаг юм. Тиин колхозынь мал үсхэбэрилхэ түсэбөө бүхы түрэлэй малаар болзорһоонь урид дүүргэһэн байна.

Темлюйскэ сельсоведэй депутат, эндэхи эхин һургуулиие даагша **А. М. Ананьев** һуралсалай жэлдэ эрхим бэлэдхэл хэһэн, һурагшадай һайн успеваемость хангажа шадаһан байна. Тэрэ хадаа Соведэйнгээ ажал-ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадана. Нүхэр Ананьев Соведэй культурно-ажаһуудалай саг үргэлжын комиссиие толгойлхо зуураа, тэрэнэйнгээ хүдэлмэриие шадамараар эмхидхэнэ. Комиссинь өөрын эдэбхитэдтэй. Тэдэнэй тоодо багшанар, медицинскэ ба худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд, түрүү колхознигууд ороно. Тус комисси өөрынгөө ажал-ябуулгада хамаатай асуудалнуудые Соведэй сесси ба гүйсэдкомой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, шиидхэбэринүүдэй гүйсэдхэл эмхидхэдэг, тэрэниие хинан шалгадаг юм. Комисси хадаа гансахан 1952 он соо сельпогой, амбулаториин, Кабанскын пищекомбинадай хүдэлмэриин олон дутуунуудые Соведэй сессиин ба гүйсэдкомой заседаниин үзэмжэдэ табиха дурадхалнуудые оруулһан байха юм. Жэшээлхэдэ, аймпищекомбинадай тээрмэшэдтэ ажаһуудалай зохихо услови байгуулагдаагүй, ариг сэбэр сахигдадаггүй байһые элирүүлээд, сельсоведэй сесси дээрэ энэ асуудал табиһан байна. Тиин комисси болбол сессиин шиидхэбэриин гүйсэдхэлые эмхидхэжэ ба шалгажа, тээрмэнүүдэй хүдэлмэриин дутуунуудые усадхуулһан байха юм.

Депутатска уялгануудаа һайнаар дүүргэжэ байһан депутадууд аймаг дотор олон юм. Гэхэтэй хамта, зарим нэгэн депутадууд уялгаяа һулаар дүүргэдэг, Соведэй хүдэлмэридэ эдэбхи багатайгаар хабаададаг, һунгагшадтаяа холбоо барисаа багатай, тэдэнэй эрилтэнүүдтэ ба сигналнуудта анхарал багатайгаар хандадаг байна.

Депутадууд хадаа партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ олониитые элсүүлхэ талаар Соведүүдэйнгээ эмхидхэлэй-ниитын хүдэлмэри һайжаруулхын түлөө бүри эршэтэйгээр ажаллаха зэргэтэй. Нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтанууд хадаа депутадуудай ажал-ябуулгын бодото шалгалта болохо байна.

И. Федотов.

ТОРИИН АЙМАГТА

БАЯН ОЛЗО

Нүхэр Степан Иванович Шестаков үнгэрэгшэ сезондо Ториин аймагай «Улаан Тори» колхоздо «Сталинец—6» комбайнаар ажаллаа. Нүхэр Шестаков сезон соогоо гүрэнэй түсэбэй ёһоор 280 га таряа хуряахын орондо 483 га хуряажа, 2341 түхэриг мүнгэ ба 90 гаран пүүд таряа абаһан байна.

АЙМАГАЙ БИБЛИОТЕКЭ

Ториин аймагай библиотекэ (даагшань нүхэр В. Федоренко) үнгэрэгшэ жэлэй туршада 2930 хэһэг номуудые ба брошюрануудые худалдан абаһан байна. Мүнөө библиотекэ хамта 14751 хэһэг элдэб номуудтай болонхой. Уншагшадайнь тоо 1288 болотороо олошороо.

Шэнэ жэлэй эхинһээ хойшо тус библиотекэ нүхэр Маленковой элидхэл сооһоо уласхоорондын байдал, дотоодын байдал гэһэн темэнүүдээр хоёр дахин уншагшадай конференци үнгэргөө.

ДЭЭШЭЛҮҮЛЭГДЭҺЭН УЯЛГА АБАБА

Ториин МТС-эй тракторист нүхэр И. Е. Харламов үнгэрэгшэ сезоной туршада «АТЗ—НАТИ» трактораар 613 гектар зөөлэн хахалалга хэжэ, 387 килограмм горючи алмаһан байгаа.

Байкало - кударынхидай уряае нүхэр Харламов баяртайгаар дэмжээд, ерэхэ сезондо 613 га зөөлэн хахалалга хэхэ, 400 килограмм горючи алмаха уялга абаба. Мүнөө нүхэр Харламов монтажна узелда хүдэлмэрилхэ зуураа, үдэрэйнгөө нормо 120—130 процент дүүргэнэ.

Д. Доржиев.

И. В. Ленинэй образ тухай лекци

Республиканска бюрогой лектор, Чувашска АССР-эй искусствонуудай габьяата ажал-ябуулагша Г. А. Морев «Советскэ искусство дотор В. И. Ленинэй образ» гэһэн хэдэн лекци Мухаршэбэрэй аймагай ажалшадта уншаба. Аймагай центрын ажалшад, Гашейн МТС-эй механизаторнууд, «Гигант» колхозой гэшүүд, Шаралдайн хүүгэдэй байшангайхид болон Мухаршэбэрэй һурагшад хүн түрэлтэнэй агуу ехэ гени, бүхэдэлхэйн пролетариадай вождь Владимир Ильичын образ тухай лекторэй үгэнүүдые ехэ халуунаар угтаа.

Һаяхан болоһон аймагай багшанарай зүблөөндэ хабаадагшад Ленинэй образ тухай лекци дуулахаһаа гадна, «Үгын культура тухай» гэһэн лекци шагнабад. Лекцинүүдые хамта 800 шахуу хүн шагнаа.

Н. Цыбенов.

Олон үхибүүдтэй эхэнүүд шагнагдаба

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиум СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1944 оной августын 18-ай Указай үндэһөөр, олон үхибүүдтэй бүлэг эхэнүүдые «Эхын алдар» гэжэ орденуудаар ба «Эхын медаль» гэжэ медальнуудаар СССР-эй Верховно Соведэй үмэнэһөө шагнаба.

9 үхибүү түрэһэн ба хүмүүжүүлһэнэй түлөө «Эхын алдар» гэжэ 1-дэхи шатын орденоор Заиграйн аймагай Шулуутай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Александра Даниловна Филиппова шагнагдаа.

«Эхын алдар» гэжэ II ба III шатын орденуудаар 26 эхэнүүд шагнагдаба. Эдэнэрэй дунда Улан-Удын шэлэй механизированнэ заводой хүдэлмэришэн эхэнэр М. Т. Шипицина, Баргажанай аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн А. Ф. Городецкая, Хойто-Байгалай аймагай «Победа» колхозой гэшүүн Ф. С. Татарникова, Курумканай аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн Ц. Б. Ниндакова болон бусад бии.

«Эхын медаль» гэжэ I ба II шатын медальнуудаар 71 хүн шагнагдаа.

Үрһэ гүйсэд хаажа ба сэбэрлэжэ дүүргэбэ

Ториин аймагай Бургалтайн сомоной «Заветы Ильича» колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Жаргал Бадмаев, партийна эхин организациинь секретарь нүхэр Захар Бальчугов) хабарай тарилгын үрһэ хүрэнгэ хараалагдаһан гүрэнэй түсэбэй ёһоор гүйсэд хаанхай.

Энэ колхоз шэниисэ 1092 центнер, орооһо 713 центнер, овес 575 центнер, гречихэ 45 центнер түсэбэй ёһоор хаагаад, тэрээнээ сэбэрлэжэ, гүйсэд кондиционно үрһэтэй болонхой.

Д. Найданов.

ШЭНЭ ТАБАНЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

Залуу бригадир

Залуу загаһашан комсомолец Василий Константинович Орлов эрхим ажалаараа республика дотороо алдаршанхай. Тэрэ хадаа Яруунын загаһанай заводой загаһа барилгын түрүү бригадын бригадираар ажаллана. Мүнөө нүхэр Орловой хүтэлбэрилдэг бригада 1954 оной түсэбөөр хүдэлмэрилжэ, эрхим шанартай загаһа Эхэ эрондоо тушаана.

—Василий Орлов шадамар бэрхэ, дүй дүршэлөөр баян болоһон залуу загаһашан юм. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бригадаар заводой бүхы коллектив омогорхоно, —гэжэ заводой директор Семен Михайлович Банщиков хөөрэнэ.

Нүхэр Орлов бригадынгаа гэшүүдэй ажалые зүбөөр эмхидхэжэ, мүльһэн дороһоо загаһа барилгые сквозной методээр ябуулна. Шэнэ сталинска табанжэлэй түсэбые үлүүлэн дүүргэхын түлөө дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсохо зуураа, нүхэр Орлов нүхэдтөө хандан, иигэжэ хөөрэнэ:

—Сталинска табанжэлэй түсэб тушаа Коммунистическэ партиин XIX съездын директивэнүүд соо загаһа барилгые ба үйлэдбэрилгые 1950 онойхидо орходоо 58 процентээр дээшэлүүлхэ гэжэ хэлэгдэнэ. Тиимэһээ манай урда партиин табиһан энэ хүндэтэ зорилгые бэелүүлхын түлөө бидэнэр эршэмтэйгээр ажаллаха ёһотойбди.

Василий Орлов 1942 онһоо эхилжэ, тус заводто рядовой загаһашаар хүдэлмэрилөө. 1950 оной намар заводой дирекци тэрээниие бригадираар дэбжүүлээд, тэрэ үбэлынь Баруун-Сибириин Барабинска нуурай загаһашадай дүй дүршэлдэ һуража ерэхыень эльгээһэн юм. Тиигэжэ, залуу загаһашан Баруун-Сибириин суутай загаһашадтай уулзажа, ажал хүдэлмэриинь арга методтэй танилсаад, мүльһэн дороһоо загаһа барилгые сквозной методээр ябуулдаг болооһэн.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо бригадын загаһашад **бүхы бэрхэшээлнүүдые шадамараар зайсуулан,** хэрбээ урда тээнь үдэртөө оройдоо нэгэ дахин губшуур табидаг байгаа һаа, мүнөө мүльһэн дороһоо загаһа барилгые сквозной методээр ябуулжа, үдэр соогоо гурба дахин губшана.

13 хүнһөө бүридэһэн бригадын гэшүүд үглөөгүүр ажалдаа эртэнһээ гаража, ехэ хэмжээнэй загаһа барина. Тэдэнэр үдэр соо 40—60 центнер загаһа түсэбһөө гадуур барина.

Загаһа барилгада иимэ шэнэ метод хэрэглэдэг энэ бригадын загаһашад нүхэр Василий Кожевников, Аграфена Димова, Семен Курбетьев, Елена Трунева, Анна Ешинко, Иннокентий Филонов ба бусад стахановецууд болонхой. Тэдэнэр үдэр бүриингөө нормые 150-һаа 250 процент хүрэтэр дүүргэжэ, мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябана.

Тиигэжэ нүхэр Орловой хүтэлбэрилдэг загаһа барилгын түрүү бригадынхид 1951 ондо хоёр жэлэй түсэбые дүүргээ һэн. Үнгэрэгшэ 1952 ондо загаһа бариха жэлэйнгээ түсэб 159 процент дүүргэжэ, Эхэ орондоо 8984 пүүд эрхим шанартай загаһа тушаагаа. Мүнөө тус бригада 1954 оной түсэбөөр хүдэлмэрилжэ, загаһа бариха жэлэйнгээ түсэбые 55 процент дүүргээд байна. Мүльһэн дороһоо загаһа барилгын сезоной дүүрэтэр 1954 онойнгоо түсэбые үлүүлэн дүүргэхэ уялга абаад, мүнөө энэ бригада үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Мүн энэ бригадын түрүү дүй дүршэлые заводой бусад бригаданууд халан абажа, бага бэшэ амжалтануудые туйлана. Жэшээлхэдэ, нүхэд Лухневай ба Филоновой хүтэлбэрилдэг бригаданууд үнгэрэгшэ жэлдэ загаһа бариха түсэбүүдээ 140—145 процент дүүргэһэн байна.

Орловой хүтэлбэрилдэг бригадынхид эрхим амжалтануудайнгаа түлөө заводой дирекциин ба партийна организациин дамжуулгын Улаан тугые үнинэй барижа ябана. Мүн РСФСР-эй Загаһанай промышленностиин министерствын зүгһөө олон дахин баясхаланда хүртэһэн байна.

Коммунистическэ партиин XIX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдэй дээр ба съезд дээрэ нүхэр Сталинай хэлэһэн үгөөр зоригжоһон залуу бригадир Василий Орловой хүтэлбэрилдэг бригадынхидай абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхэнь лабтай.

Ц. Дандаров.

Республикын ДОСААФ-эй организацинуудай хүдэлмэриие һайжаруулха

Һайндуранай обществын организацинууд өөһэдынгөө гэшүүдые советскэ патриотизмын сурталаар, социалистическэ Эхэ орондоо үнэн сэхэ байхаар саг үргэлжэ хүмүүжүүлэн манай Эхэ ороной хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ, советскэ хүнүүдэй һэрэмжые дээшэлүүлгэдэ туһалдаг байна.

Манай республикада ДОСААФ-эй комитедэй байгуулагдаһанһаа хойшо, тэрээнэй аймагуудтахи эмхидхэлэй комитедүүд болон эхин организацинууд бага бэшэ юумэ хээ.

Зарим аймагуудтахи һайн дуранай обществын оргкомитедүүд ажалшадай дунда сэрэгэй эрдэм дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ нилээд ехэ дүй дүршэлтэй болоһон байна.

Жэшээлхэдэ, ДОСААФ-эй Баунтын аймагай оргкомитет (түрүүлэгшэнь нүхэр Елшин) дэлгэрэнгы семинар болон зүблөөнүүдые саг сагтань үнгэргэдэг заншалтай, эдэ семинар болон зүблөөнүүдтэ һайндуранай обществын эхин организацинуудай түрүүлэгшэнэр, үргэн ниитэ эдэбхитэд сугларжа, эхин организацинуудай, кружогуудай, группануудай болон секцинүүдэй хүдэлмэриие зүбшэн хэлсэдэг, дүй дүршэл тухайдаа хөөрэлдэдэг юм. Тэрэшэлэн эндэ һайндуранай обществын хүдэлмэри тухай радиогоор дамжуулагдадаг ба хэблэлдэ толилогдодог байна.

ДОСААФ-эй Кяхтын аймагай оргкомитет (түрүүлэгшэнь нүхэр Гочаров) сэрэгэй болон сэрэгэй-техническэ эрдэм дэлгэрүүлхэ талаар мүн лэ бага бэшэ хүдэлмэри хэнэ. Аймаг соо лекторскэ группа байгуулагданхай. Энэ группа обществын гэшүүдэй болон арад зоной дунда саг үргэлжэ элдэб темэнүүдээр элидхэл болон лекцинүүдые уншадаг юм. Аймаг дотор залуушуулай вечернүүд хододоо үнгэргэгдэдэг байна. Тэдэ вечернүүдтэ элидхэл болон лекцинүүд уншагдадаг, һайндуранай обществын зорилгонууд тайлбарилагдадаг юм.

ДОСААФ-эй эхин организацинуудта сэрэгэй эрдэм дэлгэрүүлхэ хүдэлмэриин муу бэшээр табигдаһан дээрэһээ Кяхтын аймагтахи организаци ажалшадай дунда хүндэтэй болонхой. Тэндэ ДОСААФ-эй гэшүүдэй тоо үдэр бүри олошоржо, шэнэ эхин организацинууд байгуулагдана. Һүүлэй үедэ эндэ һайндуранай обществын 530 гэшүүдтэй 15 эхин организацинууд шэнээр байгуулагдаа.

Гэбэшье, олохон аймагуудта ДОСААФ-эй организацинуудай хүдэлмэри хангалтагүйгөөр табигданхай.

Хэдэ хэдэн аймагуудай обществын оргкомитедүүд хүдэлмэридөө үргэн ниитэ эдэбхитэдые багаар хабаадуулна, лекторскэ группанууд болон секцинүүдые байгуулнагүй. Тэрэшэлэн харуулан ойлгуулха агитаци муугаар табигданхай. Зарим оргкомитедүүд дүй дүршэлөө андалдахын тула семинар болон зүблөө үнгэргэхэдөө, тэдээнээ муугаар бэлэдхэдэг, тиимэһээ эдэ хэмжээ-ябуулгануудынь ямаршье үрэ дүн үгэдэггүй байна.

Һайн дуранай обществын организацинууд хүдэлмэреэ һайжаруулха бүхы арга боломжотой. Тэдэнэр олониитэ эдэбхитэдтэ түшэглэжэ, ажалшадай дунда улха түгэлдэр, һонирхолтой ажал-ябуулга эрхилхэ ёһотой.

М. Мурзин, ДОСААФ-эй республиканска комитедэй түрүүлэгшэ.

Малай харууһалгые һайжаруулха

Ниитымнай малажал хүгжэнэ

(Закамснай аймагай «Улаан-Малшан» колхозой түрүүлэгшэ Д. Р. Бабуевтай хөөрэлдөөн)

Түрэл Коммунистическэ партиингаа XIX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр, мүн «СССР-тэхи социализмын экономическа проблемэнүүд» гэһэн нүхэр Сталинай гениальна шэнэ зохёолоор зоригжоһон манай колхозой гэшүүд табадахи табанжэлэй түсэбые хараалагдаһан болзорһоонь урид дүүргэхын тула эршэмтэйгээр ажалланад.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай колхознигууд эбтэй, эмхитэй ба оролдосотойгоор ажаллаһанайнгаа ашаар артелиингээ ажахын гол һалбари—малажалые нилээд хүгжөөгөө. Үнгэрһэн жэлэй декабриин 1-нэй байдалаар, малажал хүгжөөхэ гурэнэйнгөө түсэбые эбэртэ бодо малаар 101 процент, адуугаар — 103, хони ямаагаар — 130, гахайгаар—140, шубуугаар — 100 процент дүүргээбди.

Манай малшад ганцашье малай тоо толгой олошоруулха талаар горьтой амжалтануудые туйлаа бэшэ, мүн тэдэнэй ашаг шэмэ үгэлгые нилээд дээшэлүүлһэн байна. Үраанда жэлэйхидэ орходоо үнгэрһэн 1952 ондо һү һаалга ба нооһо хайшалалга—нэгэ хахад шахуу, тиихэдэ бүхы дээрээ малажалһаа ородог олзо доход хоёр дахин ургаа.

Видэнэр малажал хүгжөөлгэдөө энэ түрүүшынгээ амжалтануудые ямар туйлаабибди?

Энэ асуудалда харюусахын тулада, нэн түрүүн манай малажалай һайн кадрнууд тухай тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, малшан Хандажап Гармаев хэдэн жэл соо эбэртэ бодо малай гүүртые даагшаар хүдэлмэрилнэ. Тэрэнэй гүүртэ малажал хүгжөөхэ түсэбөө жэл бүри үлүүлэн дүүргэдэг, малнуудаа хододоо тобир тарганаар ондо оруулдаг байха юм. Манайда олон жэл соо малажал дээрэ хүдэлмэрилһэн һаалишад, хонишод, адуулгашад олон. Тэдэнэй дундаһаа — даажа абаһан 16 үнеэдһээн 16 тугал абажа бүрин бүтэнөөр түлжүүлһэн һаалишан Долсон Цыденова, 18 үнеэдһээ 18 тугал абажа түлжүүлһэн һаалишан Юмжир Гармаева гэгшэд эрхим ажалаараа шалгаран гараа. Мал ажал дээрэ олон жэл соо адуулгашанаар хүдэлмэрилһэн Цырен Содномов мал таргалуулха түсэбөө жэл бүри үлүүлэн дүүргэнэ. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ зундаа залуу малнуудые ногоо һайнтай газарта һайнаар адуулжа, толгой бүриинь амидын шэгнүүрине 60 килограммаар нэмээгээ.

Колхозой хонин ажал дээрэ олон жэл хүдэлмэрилжэ, баян дүй дүршэл олоһон хүнүүд бии. Жэшээлхэдэ, үүлтэртэ хонидой фермынхид (даагшань Долгор Бабуева үнгэрэгшэ жэл 100 эхэ хонин бүриһөө 120 хурьга абажа түлжүүлээ, хонин бүриһөө дунда зэргээр 4,5 килограмм, заримһаань 5,8 килограмм хүрэтэр нооһо хайшалаа.

Колхозой правлени түрүү малшадта шан үгэжэ, урмашуулдаг юм. Гадна, малай тоо толгой олошоруулха, тэдэнэй ашаг шэмэ үгэлгые дээшэлүүлхэ түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэн олохон малшад жэл бүри ажалай нэмэлтэ түлэбэри ехээр абадаг юм.

Мүнөө малнууд үбһэ тэжээлээр дутамаггүй, хүсэ шадал һайнтайгаар ондо орожо байна. Малай байранууд дулаан ба сэбэр, үбһэ тэжээл гамтайгаар, тогтоогдомол нормын ёһоор гаргашалнабди.

Манай малшад малнуудаа ороондо оруулхадаа, түл абахадаа зоотехническэ заабарине наринаар сахидаг юм.

Малшадта ажаһуудалай ба культурна һайн услови байгуулагданхай. Тэдэнэй дунда колхозой партийна ба комсомольскэ организацинууд агитационно-ойлгуулгамжын хүдэлмэри һайнаар ябуулна. Агитаторнууд В. Гомбоев, М. Цыренова, Д. Гомбоева, Д. Цыбиков болон бусад партиин XIX съездын табиһан асари ехэ зорилгонуудые малшадта тайлбарилан үгэжэ, тэдэнэй дунда ехэ хүндэтэй болоо.

Мүнөө манай колхозой малшад болохоёо байгаа нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтын хүндэлэлдэ мүрысөө дэлгэрүүлэн, дээшэлүүлэгдэһэн социалистическэ уялгануудые абаба.

Дутагдалаа түргэнөөр усадхаха

Мүнөө малай үбэлжэлгын тон харюусалгатай үе ябажа байна. Тэрэнэй ямараар үнгэргэгдэһэнһөө малажалые хүгжөөлгэ дулдыдаха юм.

Энээние һайн ойлгоһон Курумканай аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд малаа эрхимээр үбэлжүүлхын түлөө бүхы хүсэ шадалаараа оролдоно. Тус колхоз үбэлжэлгэдэ муу бэшээр бэлэдхэһэн, малаа дулаан байраар хангаһан байгаа.

Партиин гэшүүн Дарма Мутусевай даадаг гүүртэ мүнөө малай үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэжэ байна. Үбһэ тэжээл зүбөөр, графигай ёһоор гаргашалагдана. Малдаа концентрированнэ тэжээл буйлуулжа эдюулэгдэнэ. Тугалшад Лапуева, Суходенова, Санжиева, Очирова, Цыренова гэгшэд шэнэ түл абалгые һайнаар угтажа, туд бүридөө 2—3 тугал абаад, элүүр энхээр тэнжээжэ байна.

Хониной-товарна фермын хүдэлмэрилэгшэд Лосол Лубсанов, Содбо Ламуев, Анна Будаева, Дымбрен Анчиров гэгшэд социалистическэ мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлээ. Тэдэнэр малайнгаа үбэлжэлгые гарзагүйгөөр үнгэргэжэ байна. Үбһэ тэжээлэйнгээ 20—25 процентые арбилаа. Хонидынь дунда ба дундаһаа дээшэ шадалтай гэжэ шалгалта харуулаа. Ширетор Цыреновэй отарын хурьгашан Дулгар Кузменова 82 толгой хурьгадые тобир тарганаар тэнжээгээ.

Коммунист Бадмацырен Аюшинай хүтэлбэрилдэг № 1 хониной-товарна фермэ үбэлжэлгые эмхитэйгээр үнгэргэжэ байна.

Гэхэтэй хамта, малай үбэлжэлгэдэ горьтой дутуу дунданууд бии. Племенной фермын Иликчин гэжэ нютагта байдаг гүүртын залуу мал тамир шадалаар тон муу. Тэндэхи 187 толгой малһаа 100 толгойнь дундаһаа доошо шадалтай байна. Тэрээндэ концентрированнэ тэжээл үгтэдэгшье һаа, кормушка яслинууд соо хэгдэнгүй эдюулэгдэнэ. Олон буруунууд уйтан байрада хашалдан хононо. Тиимэһээ олонхинь үбшэлжэ муудаа. Мүн Баруун Загтаханай гүүртын хашарагууд тамир шадалаа ехээр гээһэн байха юм. Фермые даагша Ч. Ховараков эндэхи малда анхаралаа багаар хандуулна.

Тус фермын малшадай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри муугаар ябуулагдана. Улаан булангууд хүсэд нээгдээгүй байһаар. «Үнгэрхэдөө киношье харахаяа болишонхойбди» гэжэ малшан Радна Табхуев мэдүүлнэ. Лекци, элидхэл хэгдэнэгүй. Харамодоной сельпо малшадые эд бараагаар саг үргэлжэ хангахын түлөө нүүдэл наймаа эмхидхэнэгүй. Мылэ, дабһа, керосин, тамхи гэхэ мэтые худалдажа абахын тула малшад 10—15 километр газарта ошодог байха юм.

Малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхын тула эдэ дутуунуудые түргэнөөр усадхаха шухала.

Д. Дондупов.

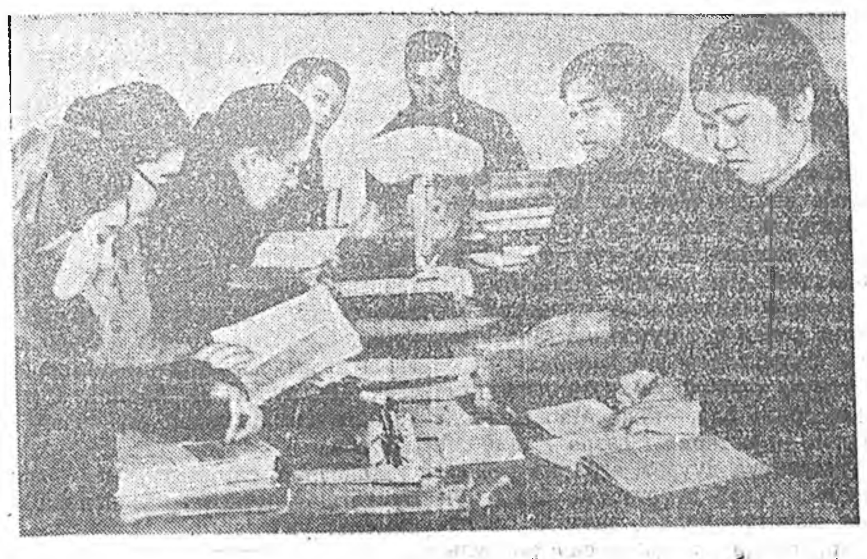
Эрхим гахайшан

Хэжэнгын аймагай Энгельсын нэрэмжэтэ колхозой гахайшан Марк Степанович Будников гахай харууһалха талаар нилээд дүй дүршэлтэй болонхой.

Тэрэ хадаа үнгэрэгшэ жэл 32 гахай даажа абаад, нэгыеншье гарзалуулангүй харууһалһан, мүн 6 эхэ гахайнуудһаа туд бүринн 10—10 поршоонхо абажа түлжүүлһэн байна. Гадна 10 гаран гахай һайнаар шахажа, гүрэндэ тушаагаа.

Марк Степановичын оролдосото ажалай ашаар колхоз 1952 ондо гахай үсхэбэрилхэ түсэбөө 200 процент дүүргэһэн байна.

Р. Цымпилов.

Манай республикын библиотеканүүдтэ номой фонд жэл ерэхэ бүри нэмэнэ. Тэрээнтэй хамта уншагшадайшье тоо олошорно. 1952 ондо Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекэ 20 гаран мянган ном худалдажа абаһан ба 9887 уншагшадые хангаһан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (баруун гарһаа) библиотекын хүдэлмэрилэгшэд Роза Тонхоноева, Зоя Мандреева, Клава Гончарова гэгшэд уншагшадта номуудые үгэжэ байна.

З. Веснинагай фото.

ХҮДӨӨГЭЙ КЛУБТА

Подлопатка тосхоной хүдөөгэй клуб Мухаршэбэрэй аймагай эрхим клубуудай нэгэндэ тоологдодог юм. Тус клуб һайнаар түхеэрэгдэнхэй, тэрээн соо партиин XIX съездын материалнууд, нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтада зорюулагдаһан лозунгнууд болон плакадуud бии. Тэрэшэлэн тэндэ монтажуud, ханын газетэ болон Хүндэлэлэй доскада колхозно үйлэдбэриин түрүүшүүл саг үргэлжэ бэшэгдэдэг.

Клуб соо олон янзын хүдэлмэри ябуулагдана. Энэ хүдэлмэрине 9 хүнһөө бүридэһэн клубай совет ударидадаг юм. Соведые хүтэлбэрилэгшэ коммунист нүхэр Разгильдеев хүдөөгэй интеллигенцитэй нигта холбоо барисаа байгуулан-хай.

Клубай дэргэдэ байгуулагдаһан дуунай, танцын, струнна оркестрын болон уранһайханай самодеятельностиин кружогууд муу бэшээр хүдэлмэрилдэг юм. Үнгэрэгшэ жэл эдэ кружогойхид ажалшадта 20 гаран концерт болон пьесэнүүдые харуулаа. Хэдэхэн һарын урда тээ клубай дэргэдэ байгуулагдаһан библиотекэ (даагшань нүхэр Казарикина) мүн лэ муу бэшээр хүдэлмэрилнэ. Мүнөө эндэ 1500 шахуу элдэб номууд тоологдоно. Уншагшадайнь тоо 320 хүн болотороо ургаһан байна, эдэнэй олонхинь гол түлэб колхознигууд юм. Малай фермэнүүд болон бригадануудта ажалладаг олон тоото колхознигуудые номоор хангаха зорилгоор гурбан нүүдэл библиотекэ эмхидхэгдээ.

Тус клубта элидхэл, лекцинүүд хододоо уншагдана. Энэ хэрэгтэ лекторнүүдэй хүдөөгэй нэгэдэлэй гэшүүд эдэбхитэйгээр хабаададаг юм. Үнгэрэгшэ жэл лекторнүүдэй хүсөөр хамта дээрээ 36 элидхэл болон лекцинүүд уншагдаа.

Клуб мүнөө партиин XIX съездын материалнуудые ажалшадта ойлгуулха тушаа хүдэлмэри ябуулхаһаа гадна, мүн нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтада эдэбхитэйгээр бэлэдхэжэ байна.

Н. Миронов.

Зуншье, үбэлшье хаалтатай байдаг

Кударын аймагта хамта дээрээ 18 хүдөөгэй болон колхозно клубууд бии. Гэбэшье. зарим клубуудынь үбэлшье, зуншье хаалтатай байдаг. Эдэнэрэй тоодо Ждановай, Буденнын, Калининай, Молотовой нэрэмжэтэ болон бусад колхозуудай клубууд ороно. Колхознигууд клубтаа хаа яа революционно һайндэрэй үедэ суглардаг юм. Эдэ клубууд энэ үбэлэй сезониие ямаршье бэлэдхэлгүйгөөр угтаа. Байрануудынь заһабарилагдаагүй, түлихэ түлеэшьегүй байһаар. Эдэ клубуудта ядахын сагта хүнүүдэй һууха скамейкэшьегүй юм.

Хүдэлмэрилдэг клубуудтаншье хатар, танца болон пляска эмхидхэгдэхэһээ бэшэ, ондоо юушье хэгдэнэгүй.

Тэрэшэлэн хүдөөгэй клубуудшье хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилнэ. Сельскэ болон сомоной Соведүүд клубуудта мүнгэ һомололгые ехээр удааруулна. Эдэ клубууд үбэлдэ хүсэд бэлэдхэгдээгүй, байрануудынь муугаар заһабарилагданхай. Клубуудта гэжэ бэлэдхэгдэһэн түлеэн зөөгдөөгүй байһаар. Аймаг доторхи хүдөөгэй 4 клубуудай хоёрынь: Кударын болон Тамирай клубууд илангаяа муугаар хүдэлмэрилнэ. Клуб соо ороходо хүйтэн, түлигдөөгүй байдаг.

Аймагай гүйсэдкомой культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин таһаг иимэ байдалые мэдэжэ байбашье, ажалаа һайжаруулха хэрэгтэнь клубуудта зохихо туһаламжа үзүүлнэгүй.

К. Маланов.

Редакцида ерэһэн бэшэгүүд

Газетэ, журналнуудые захигшадтань саг сооһь хүргэхэ

Улан-Удын Пригороднэ районой хэлхээ холбооной № 5 отделениин хүдэлмэрилэгшэд газетэ ба журналнуудые захигшадтань саг сооһь хүргэхэ хэрэгтэ анхарал багаар хандуулна. Колхозуудай хүтэлбэрилхы кадрнуудые бэлэдхэхэ республиканска һургуулида һуража байһан хүнүүд республиканска ба центральна газетэнүүдые олоор захинхай. Тэдэнэй захиһан газетэнүүд, илангаяа «Правда» ба «Социалистическое земледелие» газетэнүүд ехэ хожомдожо, нэгэ доро 3—4 номероор асарагдана. Мүн суббото ба воскресениин үдэрнүүдтэ почто оройдоо асарагдадаггүй. Гадна һүүлэй үедэ «Бурят-Монголой үнэн» газетэ захилга конторын хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө оролдолго багаар гаргаһан дээрэһээ нилээд үсөөрһэн байна.

Тус отделениин начальник нүхэр Нимаев газетэ, журналнуудые ажалшадай дунда тарааха ба захигшадтань саг сооһь хүргэхэ хэрэгтэ зохихо анхарал хандуулнагүй.

Ж. Гунчитов.

Кино харуулагданагүй

Ториин аймагай зарим колхозуудай гэшүүдтэ хэдэн һарын турша соо кино харуулагданагүй. Жэшээлхэдэ, Молотовой нэрэмжэтэ колхоздо кинокартина үнинэй асарагданагүй. Мүн Алцак гэжэ тосхондохи ажалшад һүүлэй хоёр һарын турша соо кино харагагүй байна. Тус тосхондо «Хүдөөгэй врач», «Пржевальский», «Мартагдашагүй 1919 он» гэхэ мэтын һайн фильмнүүд мүнөө хүрэтэр харуулагдаагүй байһаар. Аймсоведэй гүйсэдкомой дэргэдэхи кинофикациин таһаг (начальнигынь нүхэр Южиков) хүдөөгэй ажалшадые киногоор хангаха, шэнэ шэнэ фильмнүүдые харуулха гэжэ оролдоногүй.

В. Пахаев.

Мартагдашаһан клуб

Кяхтын аймагай Больше-Лугска сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхозой клуб ажалшадай культурна эрилтые ханганагүй. Тус клуб газаа тээһээнь харахада гоё һайхан, дотороо үргэн һаруул хоёр таһагтай байбашье, мүнөө эмхи гуримгүй байдалда орошонхой. Тус клуб соо хүн ороходоо баярлана бэшэ, харин урмаа хухарна.

Энэ клуб муу түхеэрэлгэтэй ба культурна хэрэгсэлнүүдээр ехэ хомор. Жэшээлхэдэ шатар, домино ба бусад хэрэгсэлнүүд байһанаа үгы болошонхой. Гадна, улаан булангдань шэнэ газетэ ба журналнууд ехэ хомор юм. Байһан номуудынь эмхи гуримгүйгөөр нэгэ буланда сомоотой, шорой тооһондо дарагдажа хэбтэнэ.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Цыренов клубай хүдэлмэридэ анхарал табинагүй, клубые даагшаар тусхай хүниие томилногүй.

Д. Цыденов.

БУРЯТ-МОНГОЛ ХЭЛЭНЭИ „ТЕРРИТОРИАЛЬНА“ ДИАЛЕКТНҮҮД ТУХАЙ

☆ ☆

Д. А. АЛЕКСЕЕВ, филологическа наукануудай кандидат

☆ ☆ ☆

«Марксизм ба языкознаниин асуудалнууд» гэһэн гениальна зохёол соогоо И. В. Сталин диалектнүүдэй бии бололго ба хүгжэлгэ тухай асуудалда ехэхэн анхарал хандуулһан байгаа. «Хэлэн хадаа общество дотор хүнүүдэй харилсаха арга боложо, хүгжэлтынгөө бүхы шатануудта хаанашье, обществодо ниитэ ба единэ байһан юм» (И. В. Сталин).

Тиибэшье, бүхы обществые хангадаг ниитэ арадай хэлэнэй хажуугаар тус ниитэ арадай хэлэнэй һалаануудынь болохо диалектнүүд гэжэ байдаг, иимэ диалектнүүд тус обществын ямар нэгэн хубиие тусхайта территори (нютаг) соо гү, али зарим социальна группануудай хизаар соо хангадаг байна.

Элдэб хэлэнүүдтэ нютагай («территориальна») диалектнүүдэй бии бололго хадаа арадай түүхэтэй холбоотой үни удаанай процесс мүн байха юм. Мүнөө үеын национальна хэлэнүүдэй элдэб диалектнүүд олонхидоо бүри эртэ урда сагта бии болоһон байдаг. Мүн тэрэшэлэн мүнөө үеын бурят-монгол хэлэнэй диалектнүүд эртэ сагта түүхын орёо хэсүү эрхэ байдалда гараһан ба бурят-монгол арадай түүхэтэ хүгжэлтын элдэб шатануудые харуулдаг байха юм. Тиибэшье, гол түлэб, арадуудые богоолшологшо Чингис-ханай империин бутаран унаһан ба монголой феодалнуудай хоорондын дайн байлдаанууд эхилжэ, зарим племенүүд нэгэ газарһаа нүгөө газарта нүүхэ баатай болоһон дээрэһээ монголнуудай единэ хэлэн таһаран һалаһан ябадалтай холбоотой байханъ дамжаггүй.

Бурят-монгол хэлэнэй диалектнүүд түүхынгээ талаар элдэб үедэ, элдэб эрхэ байдалда гараһан юм. Жэшээнь, Сэлэнгын, Зэдын, Закаменай аймагуудай цонгоол-сартуулай диалект бүришье һаяхан, халха монголһоо таһаржа гараһан байна.

Бурят-монгол арад өөрын бэшэггүй, литературагүй, түрэлхи хэлэн дээрээ һургуулигүй байхаһаа гадна, айхабтар үргэн территори дээрэ таранхай һуудаг, хоорондоо политическэ болон экономическа холбоо багатай байһан дээрэһээ элдэб диалектнүүдэй түлөөлэгшэд өөһэд хоорондоо хэлэнэйнгээ талаар үсөөн харилсадаг, тиимэдэ диалектынь илгаа үни саг соо урданайнгаа хэбээр үлэһэн байгаа.

Агуухэ Октябрьска социалистическэ революци боложо, ленинско-сталинска национальна политикын ашаар, Советскэ Союзай арадуудай промышленность, хүдөө ажахы, культура тон түргэнөөр һалбаран хүгжөөһэн. Советскэ засагай жэлнүүдтэ бурят-монгол арад ород арадай туһаламжаар удхаараа социалистическэ, формоороо национальна культураяа хүгжөөһэн байна. Ородой графигые үндэһэлһэн үзэг бэшэг байгуулагдаад, тэрээн дээрэнь баян литература хүгжэжэ байна. Бурят-монгол литературна хэлэн мүнөө тогтонёо гээшэ. Литературна хэлэнэй хүгжэлтэ хадаа шэнэ үгэнүүд ба терминүүдые багтаан абадаг словарна бүридэлэйнгөө баяжалгаар тодорхойлогдодог.

Бурят-монгол литературна хэлэнэй хүгжэлтэдэ агуухэ ород арадай хэлэн тон ехэ үүргэ дүүргэдэг, юуб гэхэдэ, ород хэлэн хадаа манай орон дотор социалистическэ общество амжалтатайгаар байгуулһые харуулһан шэнэ үгэнүүд ба найруулгануудые бии болгоходо туһалдаг дууһашагүй уг үндэһэн мүн гээшэ. Литературна хэлэнэй хүгжэлтэ бурят-монгол диалектнүүдэй словарна бүридэлэй хүгжэлтэдэ тон ехэ нүлөө үзүүлхэ ёһотой.

Бурят-монгол социалистическэ нацын литературна хэлэн олон замаар диалектнүүдтэ нэбтэрэн орожо, диалектнэ үгэ хэлэлгын дэлисые хаһадаг. Хэды тиимэшье һаань, бурят-монгол арадай түүхын үнгэрһэн сагай үлэгдэл болохо нютагай диалектнүүд бодото дээрээ байжал байдаг.

Нютагай («территориальна») диалектнүүд болбол нэгэ национальна хэлэнэй һалаанууд юм, тиин диалектнүүдэй бии байһан дээрэһээ национальна хэлэнэй ниитэ байлгань эбдэрдэггүй. Нютагай диалектнүүд бурят-монгол хэлэнэй доодо шатын формонь байдаг тула тусхай территоринууд дээрэхи арад зониие хангадаг, тиихэдээ олонхи ушарта аймагуудай хилэтэй тудалдадаггүй.

Бурят-монгол диалектнүүдые илгабарилха талаар мүнөө хүрэтэр нэгэ һанал байдаггүй, юуб гэхэдэ, тэдэнэй нэрэнүүд ба тоонь эсэслэн элирүүлэгдээгүй. Энэ ушар юугээр тайлбарилагданаб гэхэдэ, урданай шэнжэлэгшэд диалектнүүдэй фонетикэдэ ехэнхи анхаралаа хандуулаад, тэдэнэй морфологидо бага анхарал табидаг ба словарна составыень, мүн гол словарна фондыень огто орхижорхидог байгаа. Диалектнүүдэй шэнжэлэгдэһэниинь мүн адли бэшэ, шэнжэлхэ экспедицинүүдые түсэбгүйгөөр, хаа яа эмхидхэдэг байһан дээрэһээ болоно. Зарим диалектнүүдынь, жэшээлхэдэ, хори бурядай ба бусад диалектнүүд юрэнхы дээрээ гэмгүйгөөр шэнжэлэгдэнхэй, тиин гэхэдэ бусадынь, жэшээлхэдэ, БМАССР-эй Кяхтын, Кудара-Сомоной, Закаменай бурядуудай, Иркутска областиин ленскэ, молькинско, китойско бурядуудай диалектнүүд шэнжэлэгшэдые хүлеэжэ байһан ольторогууд мэтэ үлэшэнхэй.

Бурят-монгол хэлэнэй территориальна диалектнүүд гурбан гол тэмдэгүүдээрээ бэе бэеһээн илгардаг:

1. **Фонетическэ тэмдэг.** Энэ тэмдэг дотороо иимэнүүд зүйлнүүдые багтаадаг: а) бусад диалектнүүдтэ үгы байдаг ямар нэгэн абьянууд нэгэ диалектдэнь бии байдаг; б) нэгэ диалектынь нэгэ гү, али хэдэн абьянууд бусад диалектнүүдэйнгээ абьянуудтай һэлгэлдэдэг; в) али нэгэн диалектын абьянуудынь литературна хэлэнэй фонетическэ составһаа илгардаг.

2. **Морфологическа тэмдэг.** Энэнь дотороо иимэнүүд зүйлнүүдые багтаадаг: а) диалектнүүдэй падежнэ залгалтануудынь хоорондоо адли гү, али ондо ондоо байдаг; б) али нэгэн диалектын абьянуудынь литературна хэлэнэй зохилдолдонь илгаанууд байдаг; в) али нэгэн диалектнүүдтэ үгэ бии болгодог аргануудынь элбэг олон гү, али үсөөн байдаг; 2) диалектнүүдэй хэлэлгын хубинууд морфологическа талаараа тусхай зүйлнүүдтэй байдаг.

3. Лексическэ тэмдэг. Энээн дотор иимэнүүд зүйлнүүд багтадаг: а) зарим диалектнүүдтэ бии байһан үгэнүүд ба терминүүд нүгөө диалектнүүдтэнь үгы байдаг, тиихэдэ адли удхатай үгэ гү, али термин олдохоор бэшэ байдаг; б) диалектнүүдэй словарна бүридэлэйшье, гол словарна фондыншье зарим үгэнүүдэй удхань хоорондоо илгаатай байдаг; в) зарим диалектнүүдтэ профессиональна лексикын үсөөн үгэнүүд ба жаргоной дууһажа һалажа байһан элементнүүд бии байдаг; г) диалектнүүдтэ абтаһан үгэнүүдэй олон үсөөн байдаг ушар, мүн социально-политическэ, научна терминүүдэй нэбтэрээн ороһон ушар.

Дээрэ дурсагдаһан тэмдэгүүдтэй таараалдуулан бурят-монгол хэлэндэ удаадахи диалектнүүдые илгаруулжа болоно: 1) **хори бурядай** диалект, энэ хадаа Хориин, Хэжэнгын, Яруунын, Занграйн, Мухаршэбэрэй аймагай ба Читын областиин Агын национальна округой арад зониие хангадаг; 2) **селенгэ-иволгын** диалект, энэ хадаа Иволтын, Сэлэнгын аймагуудай арад зониие ба Зэдын аймагай зарим арад зониие хангадаг; 3) **цонгоол-сартуул** бурядай диалект, энэ хадаа Сэлэнгын аймагай зарим арад зониие, Зэдын, Закаменай аймагуудай арад зониие хангадаг; 4) **кабанскын** диалект, энэ хадаа Кабанскын, Байкало-Кударын аймагуудай арад зониие хангадаг; 5) **баргажанай** диалект, энэ хадаа Баргажанай аймагай арад зониие хангадаг; 6) **түнхэнэй** диалект Түнхэнэй ба Ахын аймагуудай арад зониие хангадаг; 7) **эхирит-булгадай** диалект, энэ хадаа Эхирит-Булгадай, Баяндайн аймагуудай ба Ольхон ольторогой арад зониие хангадаг; 8) **качугска** диалект, энэ хадаа Иркутска областиин ленскэ бурядуудые хангадаг; 9) **боханско** диалект, энэ хадаа Боханой ба Осын аймагуудай арад зониие хангадаг; 10) **алайр-үнгын** диалект, энэ хадаа Алайрай ба Нүхэдэй аймагуудай арад зониие хангадаг; 11) **нижнеудинска** диалект, энэ хадаа Нижнеудинск город шадар һуудаг бурядуудые хангадаг.

Нацануудай бии бололгын процесс соо зарим диалектнүүд национальна хэлэнүүдэй үндэһэ һуури боложо, бэеэ дааһан хэлэн болон хүгжэжэ болохо юм гэжэ И. В. Сталин һургана.

Бурят-монгол арадай социалистическэ наца боложо нэгэдэн бүхэжэхэдэ, национальна бурят-монгол хэлэнэй һуурида хори бурядай диалект табигдаһан байгаа, энэ ушар түүхын талаар шалтагаалагдаа. Нэгэдэхеэр, тус диалект хүтэлбэрилхы үүргэ дүүргэдэг, юуб гэхэдэ, энэ диалект дээрэ зүүн талын Бурядай олонхи арад зон харилсадаг, хоёрдохёор, тус диалект словарна бүридэлэйнгөө ба гол словарна фондынгоо талаар бусад диалектнүүдтэ илангаяа дүтэ байгаа. Энээнэй фонетическэ системэ тухай мүн тиигэжэ хэлэхэ ушартай. Литературна хэлэндэ энэ диалектын үндэһэ һуури боложо үгэхэдэнь, уранзохёолой бии бололго бага бэшэ үүргэ дүүргээ. Бурят-монгол литературна хэлэнэй тогтонижожо байхада, бурят-монгол советскэ литературын үндэһэ һуури табигша Х. Н. Намсараев ба поэт Ц. Г. Галсанов гэгшэд дэбжэһэн байна, эдэнэй зохёолнууд литературна хэлэнэй хүгжэлтэдэ тон ехэ нүлөө үзүүлһэн байха юм. Эдэнэй хойноһоо Ж. Тумунов ба бусад литературада ороо һэн. Эдэ уранзохёолшод баран хори бурядай диалектын түлөөлэгшэд гээшэ.

Литературна хэлэнэй орфографиие байгуулхада, хори бурядай диалектын абьянай тусхай зүйлнүүд болохо түргэн «Ө», хамтын падежэй зөөлэн «Т», бусад диалектнүүдтэ үгы байдаг тула, абтаагүй юм. Хори бурядай диалектые үндэһэлжэ, литературна хэлэ бай-

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

Арадай түлөөлэгшэдэй бүхэхитадай суглаа зарлаха тухай арадай Центральна правительственна соведэй шиидхэбэри

ПЕКИН, январиин 15. (ТАСС). Арадай түлөөлэгшэдэй бүхэхитадай суглаан ба бүхы арадай элдэб зэргын түлөөлэгшэдэй суглаануудые зарлаха тухай асуудал хаража үзэһэн арадай Центральна правительственна соведэй заседанинууд январиин 13 ба 14-дэ болоо гэһэн Синьхуа агентствын мэдээсэлые мүнөөдэр Хитадай бүхы центральна газетэнүүд толилбо.

Заседани дээрэ үгэ хэлэһэн Гүрэнэй захиргаанай соведэй премьер Чжоу Энь-лай иигэжэ тэмдэглэбэ: арадай политическэ консультативна соведэй юрэнхы программатай зохилдуулан, арадай түлөөлэгшэдэй бүхэхитадай суглаае ба бүхы арадай элдэб зэргын түлөөлэгшэдэй суглаануудые зарлалга шухала байхаһаа гадна, гүрэнэй үргэн байгуулалтын түрүүшын табанжэлэй түсэбые дүүргэжэ ороной эхилээд байхада 3 жэлэй турша дотор хитад арадай түйлаһан агууехэ илалтануудай ашаар түйлагдаха аргатай болоо. Тиимэһээ Хитадай коммунистическэ парти арадай түлөөлэгшэдэй суглаа зарлаха тухай дурадхалые арадай политическэ консультативна Соведэй бүхэхитадай комитедэй бюрогой үмэнэ табина гэжэ Чжоу Энь-лай тэмдэглэбэ. Энэ дурадхалые Хитадай демократическа бүхы партинууд, бүлэгүүд ба арадай организацинууд һайшаагаа.

Чжоу Энь-лай хадаа бүгэдэниитын һунгалтануудые хэжэ, 1953 ондо бүхы арадай элдэб зэргын түлөөлэгшэдэй суглаануудые зарлаха тухай шиидхэбэри абаха ба тэрэнэй һүүлээр арадай түлөөлэгшэдэй бүхэхитадай суглаа зарлаха. Хитадай Арадай Республикын конституцие баталан абаха, барилгын табанжэлэй гүрэнэй түсэбые баталха ба арадай Центральна правительствын шэнэ составые һунгаха гэһэн дурадхалые арадай Центральна правительственна соведтэ оруулаа.

Үгэ хэлэһэн бүхы хүнүүд Чжоу Энь-лайн дурадхалые дэмжэбэ.

Арадай Центральна правительственна соведэй түрүүлэгшэ Мао Цзе-дун түгэсхэлдөө үгэ хэлэбэ.

«Бүхы ороной хэмжээн дээрэ хэлэхэ болоо һаа,—гэжэ Мао Цзе-дун хэлээ,— материк дээрэ дайнай ябуулганууд дүүрээ, аграрна реформо гол түлэб дүүргэгдээ, бүхы хүн зон эмхитэй болоо; энээнэй үндэһөөр, арадай политическэ консультативна соведэй юрэнхы программын заабаринуудай ёһоор, арадай түлөөлэгшэдэй бүхэхитадай суглаае ба бүхы арадай элдэб зэргын түлөөлэгшэдэй суглаануудые зарлаха условинууд бии болоо. Энэ хадаа хэдэн арбаад жэлэй турша дотор демократиин түлөө тэмсэлдэ хохидоһон ба шуһаяа адхаруулһан хитад арадай түйлаһан агууехэ илалта гээшэ. Арадай түлөөлэгшэдэй суглаануудые зарлалга хадаа арадай демократие саашадань хүгжөөлгэдэ, гүрэнэй байгуулалтые шангадхалгада, Америкэдэ эсэргүүсэхын ба Корейдэ туһалхын түлөө тэмсэлые шангадхалгада туһалха байна. Арадай түлөөлэгшэдэй бүхэхитадай суглаагаар байгуулагдаһан правительство бүхы национальностьнуудай, демократическа бүхы ангинуудай, демократическа бүхы партинуудай, бүхэ ороной арадай бүхы организацинуудай единэ фронтын правительство болохо байна».

Арадай центральна правительственна совет Мао Цзе-дунай хүтэлбэри доро Хитадай Арадай Республикын конституциин проект зохёохо комиссие, мүн Чжоу Энь-лайн хүтэлбэри доро Хитадай Арадай Республикада болохо һунгалтанууд тухай дүримэй проект зохёохо комиссие байгуулаа.

Вроцлавта һэргээн байгуулха хүдэлмэри хэгдэнэ

ВАРШАВА, январиин 15. (ТАСС). Дайнай үедэ Вроцлавта гэр байрануудай, ниитын байшангуудай ба предприятинуудай 75 процентнь һандаргагдаһан байгаа. Мүнөө тус город амжалтатайгаар һэргээн бодхоогдожо, ороной промышленна ба культурна ехэ центрнүүдэй нэгэниинь боложо байна.

1952 оной зун Вроцлавта промышленна хэдэн арбаад предприятинууд һэргээн байгуулагдаа. Элиза Ожешкын нэрэмжэтэ, ажалай түрүүшүүлэй нэрэмжэтэ ба Пильчицын хүдэлмэришэнэй районуудта гэр байрануудые һэргээн байгуулха ехэ хүдэлмэри үнгэрһэн жэлдэ хэгдэбэ. 1952 ондо эдэ районуудай ажалшад 3 мянга шахуу комнато абаа. 16 мянган хүнэй байха городок тус городой дээдэ һургуулинуудай студентнүүдтэ зорюулагдан баригдаба.

Албанида бүлэг шпионууд ба хоролон һүйдхэгшэд үгы хэгдээ

ТИРАНА, январиин 15. (ТАСС). Хүн зоной туһаламжатайгаар шпионууд ба диверсантнуудые гүрэнэй аюулгүйн органуудай үгы хэһэн тухай Албаниин Арадай Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министерствын мэдээсэлые газетэнүүд толилоо. Алагдаһан гэмтэдһээ абтаһан документнүүдэй үндэһөөр иигэжэ тодорхойлогдоо гэбэл: тэдэнэр бүгэдөөрөө югославска элдэб янзын шпионско центрнүүдтэ бэлэдхэгдэһэн ба югославска тагнуулай ашаг туһада хоролон һүйдхэхэ хүдэлмэри, шпионаж хэхын тула Албани эльгээгдэһэн байна.

КОРЕЙДЭХИ СОБЫТИНУУД

АРАДАЙ АРМИИН ГЛАВНА КОМАНДОВАНИИН МЭДЭЭСЭЛ

ПХЕНЬЯН, январиин 15. (ТАСС). Корейскэ Арадай армиин соединенинүүд ба Хитадай арадай һайндуратанай частьнууд түрүүн байһан газартаа американо-английска интервентнүүдтэ ба лисынмановска сэрэгүүдтэ эсэргүү хамгаалгын байлдаануудые хэжэ үргэлжэлөө гэжэ Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын Арадай армиин Главна командовани мүнөөдэр мэдээсэбэ.

Дайсанай самолёдуудые агнан буудагшад мүнөөдэр дайсанай 5 самолёт унагаагаа.

Эб найрамдал хамгаалха арадуудай Конгрессэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлнэ

ОСЛО, январиин 15. (ТАСС). Эб найрамдалай тала баригшадай бүхэнорвежскэ главна комитедэй, эхэнэрнүүдэй Уласхоорондын демократическа федерациин норвежскэ отделениин, гэрэй эзэн эхэнэрнүүдэй норвежскэ союзай ба профсоюзна хэдэн олон организацинуудай үүсхэлээр Норвегидэ эб найрамдал хамгаалха арадуудай Конгрессэй шиидхэбэринүүдтэй хүн зониие танилсуулха кампани эхилээ.

Эб найрамдал хамгаалха арадуудай Конгрессто зорюулагдаһан түрүүшын ехэ суглаан Ослогой арадай байшанда болобо. Тус суглаан Конгрессэй шиидхэбэринүүдые һайшааһан, Норвегидэ эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй хүдэлөө үргэдхэхые уряалһан резолюци нэрьемэ альгаташалган доро баталаа.

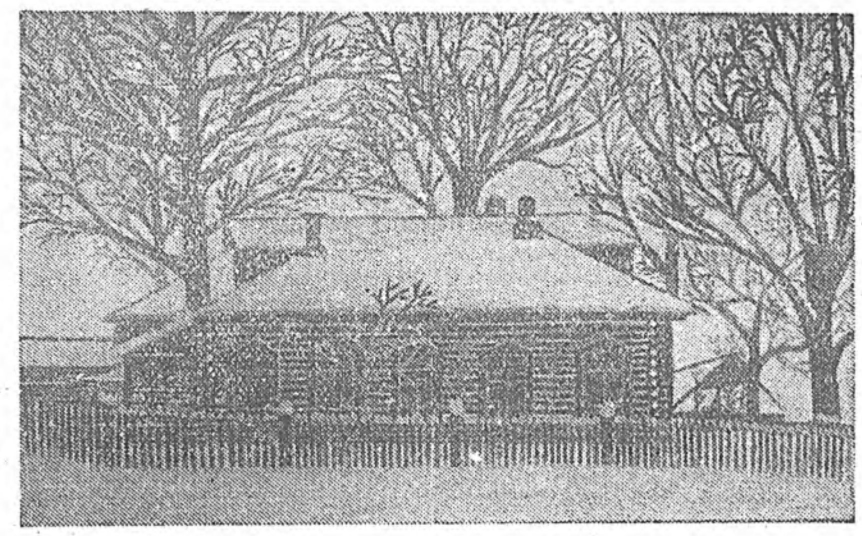
Хитадтахи дээдэ һуралсал

ШАНХАЙ, январиин 15. (ТАСС). Ороной сүлөөлэгдэһэнэй һүүлээр үнгэрһэн гурбан жэлэй турша дотор Хитадай дээдэ һургуули ехэ амжалтануудые түйлаа. «Вэньгуйбао» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, энэ үе соо дээдэ һуралсалай бүхы системэ хубилгагдажа, тоогой, мүн шанарай талаар ургаһан байна. Оронэй хүдөө ажахын хүгжэлтын эрилтэнүүдэй ёһоор, зарим вузууд тусхай мэргэжэлтэдые бэлэдхэн гаргадаг болоо. Олон шэнэ институдууд байгуулагдаа. Тэдээндэ ном зааха методико тад ондоо болоо.

Сүлөөлэгдэхын урда тээ Хитад дотор 185 дээдэ һургуули байһан юм. Һуралсалай энэ жэлдэ тэдэнэй тоо 218 хүрэтэрөө ургаба. Мүнөө ороной дээдэ һургуулинуудта 220 мянга шахуу хүбүүд, басагад һуралсана, энэнь 1946 онэйхидо орходоо 69 процент олон байна.

Хитадай коммунистическэ парти ба арадай правительство эрдэмтэй болохо бүхы арга боломжые ажалшадта хангаа, дээдэ һургуулида орохо замые хүдэлмэришэдэй ба таряашадай үхибүүдтэ нээгээ. Жэшээлхэдэ, Шанхайда зам харилсаанай институдта 3406 студентнүүдэй хахадһаа олониинь хүдэлмэришэдэй ба таряашадай бүлэнэрһөө гараһан байна.

ЭДИР УРАН БЭЛИГТЭН

Москвада эдир уран бэлигтэнэй заншалта 7-дохи Бүхэсоюзна выставкэ нээгдээ. Тэндэ Советскэ Союзай бүхы республиканууд, областьнуудһаа эльгээгдэһэн үхибүүдэй 835 хүдэлмэри табигдаба. Эдэнэй дунда эдир уранзураашад ба оёдолшодой, скульпторнууд ба һиилүүршэдэй хэһэн һонирхолтой зүйлнүүд бии. Үхибүүд Эхэ оронойнгоо агууехэ барилганууд тухай, эб найрамдалай түлөө тэмсэл тухай, байгаалиин хубилгагдажа байһан тухай, өөһэдынгөө һуралсал, амаралта тухай элдэб аргаар харуулна.

Выставкэдэ табигдаһан зүйлнүүд соо Новосибирскын пионер Витя Котовой «Үхибүүд эб найрамдалай түлөө тэмсэнэ» гэһэн, Киевэй пионер Юра Косюгай тоһон шэрээр зураһан «Эрдэмтэд колхознигуудтай уулзаба» гэһэн картинанууд, Луцкын һурагша Боря Климчугай модон дээрэ һиилэһэн «Хитадай пионернүүдтэ бэшэг», Ереванай пионер Эдик Агаянай «Корейскэ сэрэгшэд гулабхаануудые эдэлүүлжэ байна» гэһэн скульптура тон һонирхолтойгоор харагдана. Бүхы зурагууд соо Боря Даниловай (Московско область) картинанууд эрхим гоёороо, гүн удхатайгаараа онсо илгарна.

БМАССР-эй Заиграйн аймагай һурагша Лида Мясниковагай урлан оёһон дорожконууд Москвагай һурагшадай анхарал татана. Энээнэй удаадахи жэлнүүдэй выставкэнүүдтэ БМАССР-эй үхибүүд элдэбхитэйгээр хабаадалсаха бэзэ гэжэ найданабди.

Б. Брайковская, уранзураагша. Москва.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Московско областиин 13-тай һурагша Боря Даниловай тоһон шэрээр зураһан картина.

Һурагшадай үбэлэй амаралтын үедэ болоһон мүрысөөнүүд

Һурагшадай үбэлэй амаралтын үедэ санаар ба конькигаар мүрысөөнүүд Улан-Удэ городто болобо. Эдэ мүрысөөнүүдтэ 200 шахуу залуу спортсменүүд хабаадаа. Городуудай ба аймагуудай команданууд ами аминдаа хоёр бүлэг болон наадаа.

18 километртэ болоһон урилдаанда городуудай дундаһаа Улан-Удын Городской районой санашан Филиппов, аймагуудай санашадай дунда—Чебунин (Тарбагатай) гэгшэд түрүү һуури эзэлбэд. 2 ба 3-дахи һууринуудые Кабанскын аймагай һурагшад Суворов, Волков гэгшэд эзэлээ. 5 километрын дистанцида болоһон басагадай мүрысөөндэ тэрээниие 53 минута 20 секунда соо гаталһан республикын чемпионка Киреева (Улан-Удэ, № 65 һургуули) түрүү һуури эзэлбэ.

Басагад, хүбүүдэй эстафетнэ урилдаан ехэ һониноор үнгэрбэ. Эндэ басагадай дундаһаа Улан-Удын Городской районой басагадай команда, аймагуудай командануудай дунда Тарбагатайн аймагайхид түрүү зэргэдэ гараба. Хүбүүдэй дунда мүн лэ Городской районой һурагшад, аймагуудай командануудай дунда Кабанскын аймагай хүбүүд 1-дэхи һуури эзэлбэ.

Ниитэ командна мүрысөөндэ Кабанскын аймагай ба Улан-Удэ городой Железнодорожно районой санашад эрхим амжалта түйлаа.

БМАССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадионой мүльһэн талмай дээрэ хоёр үдэр соо болоһон конькишадай мүрысөөн ехэ һонирхолтой байба.

Мүрысөөнэй программын ёһоор, хүбүүд 500 ба 1000 метртэ, басагад 250 ба 500 метртэ урилдааба.

Эндэ ниитэ командна түрүү һуурие Түнхэнэй аймагай коллектив, городой командануудай дунда Улан-Удын Городской районой конькишад эзэлээ.

Конькишадай дунда республикын чемпионой хүндэтэ нэрэзэргэ 17 наһатай Артамоновто (№ 68 һургуули) ба Носкинадо (Улан-Удэ город) олгогдобо.

А. Игумнов.

Бау Ямпиловай шэн[э] зохёол

СССР-эй композиторнуу[дай] Центральна байшанда манай ко[м]позитор Бау Базарович Ямпилов[ай] симфоническа шэнэ сюитые зүбш[эн] хэлсэлгэ болобо. Композиторнуу[дай] Союзай концертнэ бага зал. Ямпиловай «Сэсэглэн һалбарагша н[ютаг]» гэжэ сюитые фортепиано д[ээ]рэ гүрэнэй академическэ Ехэ те[атрай]рын пианист Абрам Жак ба Мо[с]ковско филармониин концертме[й]стер Вера Владимирова гэгш[эд] гүйсэдхэбэ.

Ородой томо томо хүгжэмшэ[д], Сталинска шангай лауреадууд, ко[м]позиторнууд Захаров, Белый, П[...]ко, музыковедүүд Орлова, Ого[ле]вец, Власов, композиторнууд Бе[лорусец], Урбах, Раухверг[ер] (РСФСР), Зимов (Башкири), Кл[ю]чарев (Татари) гэгшэд Бурят-Мо[н]голой симфоническа томоэшог [тү]рүүшын зохёолые тон анхаралт[ай]гаар шагнажа һуубад.

Бау Ямпиловай «Сэсэглэн һа[л]барагша нютаг» гэжэ сюитэ хад[аа] Бурят-Монголой томодхэгдоһ[он] колхозой ажабайдалые, бур[...] дайдын байгаалиие, үргэн ол[он] колхознигуудай зоригжолто тв[орческэ] ажалые харуулна. Сюит[эй] һүүлшын, дүрбэдэхи хуби «Ба[...] ёһололой дуун» гэжэ нэрэтэй. Т[э]рэ хадаа «Ленинээ—Сталинаа магт[ая]набди» гэжэ арадай дуунай аял[га]да дүтэрхы байха юм. Тиимэ[һээ] бүхы хүдөө ажахынгаа хүдэлмэ[ри]нүүдые дүүргээд, найр зугаа хэ[жэ] агууехэ вождь ба багша Сталин[ые] магтажа байһан колхознигууд[ые] Бау Ямпилов хүгжэмөөр тон ү[нэн] зүбөөр харуулна.

Сюитые шагнаһанай удаа үгэ [хэ]лэлгэн болобо.

— Энэ зохёол хадаа, — гэ[жэ] Сталинска шангай лауреат В. [...] Белый эхилбэ, — Бурят-Монгол[до] байгуулагдаһан томоэшог зохё[ол]нуудай нэгэн гээшэ. Энэ сюитые [би] ехээр һайшаанаб. Үнгэрэгшэ хаб[ар] энэ байшан соо тус сюитые шаг[наһ]ан, хэдэ хэдэн дутуу дунда зүй[л]нүүдые заажа үгэһэн байгааб[ди]. Харин тэрэ һанамжыемнай с[аа]шанхи ажалдаа хэрэглэн, Бау Я[м]пилов тон тэсэбэритэйгээр хүдэ[л]мэрилжэ, мүнөө дүүрэн һайн зохё[ол] манай урда харуулжа байна. Эн[э] хадаа Бурят-Монголой хүгжэм[эй] культурын хүгжэлтэдэ ехэх[эн] оруулалта болохонь дамжаггү[й].

Үгэ хэлэһэн хүгжэмэй крит[ик] Оголевец хадаа Ямпиловай хүгж[э]мэй тон тодорхой һайн образто[й], илгарма тусхай шэнжэтэй байһ[ан]ень тэмдэглэхэ зуураа, энэ зохё[олдо] бии байгаа зарим жэжэхэн д[у]тагдалнуудые тэмдэглэбэ.

Үгэ хэлэһэн хүн бүхэн Бау Я[м]пиловай зохёоһон шэнэ симфони[]ческа сюитые һайн гэжэ сэгнэ[э], саашанхи творческо ажалдань [ам]жалтануудые хүсэбэд.

Тиин СССР-эй композиторнууд[ай] Союзай симфоническа комисси[н] зүбшэн хэлсэлтэдэ табигдаһан м[а]най республикын түрүү композ[и]тор Бау Ямпиловай «Сэсэглэн һа[л]барагша нютаг» гэһэн симфониче[с]ка томохон сюитэ үндэрөөр сэгнэ[г]дэжэ, энэ жэлэй март һара[да] Москвада үнгэргэгдэхэ СССР-э[й] ССК-тэй правлениин VI пленумэ[й] хүдэлмэридэ табигдахаар хараала[г]даа.

Г. Гомбоев.

Мэргэжэлтэй адуушан

Кяхтын аймагай Усть-Киранс[кэ] сельсоведэй Кировэй нэрэмжэ[тэ] колхозой адуушан Бато-Сүхэ А[...]шеев үнгэрэгшэ жэл даажа абаһ[ан] 17 гүүдһээ 17 унага абажа, бүр[эн] бүтэнөөр түлжүүлээ.

Мүнөө хаража байһан адууни[йнгаа] тобир тарганаар үбэлжэжэ бай[на].

И. Цыдыпов.

Редактор Б. Ц. ЦЫЖИПОВ.

Мүнөөдэр кино[] театрнуудта

«ПРОГРЕСС» кинотеатрта — «Садк[о]» гэжэ уранһайханай үнгэтэ шэнэ фи[льм] (10, 12, 14, 16, 18, 20 ба 22 часуудт[а]).

«ЭРДЭМ» кинотеатрта—«Констан[тин] Заслонов» (10, 12 часта), «Энжэгүй ба[са]ган» (14, 16 ба 20 часуудта), «Цыга[н]ска барон» (18, 22 ба 23 час 30 ми[ну]тада).

Мария Сындуевна Васильевада тэрэнэй инаг дуратай хани нүхэ[р] **Цыбиков** Цыден Доржиевичын залу[у]гаар наһа бараһан тушаа гүнзэгы ша[н]алалтай байһанаа Бурят-Монголо[й] Номой Хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй коллектив мэдүүлнэ.

БУРЯТ-МОНГОЛ ХЭЛЭНЭЙ „ТЕРРИТОРИАЛЬНА“ ДИАЛЕКТНҮҮД ТУХАЙ

(Түгэсхэл)

гуулһан ябадал түүхын талаар зүб байгаа. Мүнөө бурят-монгол литературна хэлэн хадаа бурят-монгол социалистическэ нацын национальна хэлэн болоод, һалбаран хүгжэжэ байна.

Бурят-монгол диалектнүүдые шэнжэлэлгэн практикада удаадахи дутагдалнууд ажаглагдана:

1) Шэнжэлэгдэжэ байгаа диалектнүүдэй үзэгдэлнүүдтэ түүхые баримталһан хандалга үгы байгаа, «хэлэн тухай шэнэ һургаалай» булимтаранги байхада, диалектнүүдые шэнжэлхэдээ сасуулалгын-историческа метод тоогдодоггүй байгаа, тиимэ дээрэһээ бурят-монгол диалектнүүдэй бии бололгын түүхые толорхойгхо ямар нэгэн шухала, хамтадхаһан тобшололнууд бурят-монгол диалектологидо мүнөө хүрэтэр үгы байдаг.

2) Научна экспедицинүүдые түсэбэй ёһоор, удаа дараа эмхидхэһэн ябадал үгы. Ленинградай, Иркутскын, Улан-Удын университедүүд ба институдуудай хоорондо тааралдуулан зохилдуулжа табиһан холбоо үгы, энэнь бүхы диалектологическа хүдэлмэридэ муугаар нүлөөлнэ.

3) Диалектнүүдые шэнжэлхэ ба гэдэниие тодорхойлон бэшэхэ нэгэ янзын метод мүнөө хүрэтэр зохёогдоогүй. Нэгэ янзын программа байдаггүй, тиимэ дээрэһээ экспедици бүхэн ами аминдаа, өөр өөрынхеэрээ хүдэлмэрилнэ, мүн шэнжэлхэ районуудые шэлэлгэ олонхидоо тушаан боложо тохёолдоһоорнь абаһан шэнжэтэй байдаг. Экспедициин суглуулһан материалнууд шудалагдадаггүй, экспедици эмхидхэһэн эмхи зургаанай портфель соо хэбтэжэ байдаг.

4) Шэнжэлэгшэд гол анхаралаа фонетикэ морфологи хоёрто хандуулаад, синтаксисыень бага хэрэгсэдэг һэн. Словарна бүридэлые, гол словарна фондые шэнжэлхэ тон шухала асуудал шэнжэлэгшэдэй анхаралда абтангүй үлэшэдэг һэн.

5) Лексикын, морфологиин талаар суглуулагдаһан диалектологическа материалнууд научна ёһоор шудалагдаад, тусгаар монографи, статья болгогдон хэблэгдэнгүй миин хэбтэдэг, тиихэдэ фольклорно материалнууд огто хэблэгдэдэггүй.

Бурят-монгол литературна хэлэнэй саашадаа хүгжэхэдэ, мүнөө байгаа диалектнүүд өөрынгөө онсо янзые гээжэ, нэгэ ниитэ бурят-монгол хэлэн дотор үлтилэгдэхэ ёһотой, эдэнэй хуби заяан түүхын талаар уридшалан шиидхэгдэнхэй. Диалектнүүдэй илгаань, литературна хэлэнэй яряанай хэлэнтэй ниилэхэдээл, үгы болон һалаха ушартай. Диалектнүүдэй илгаануудай үгы бололгые хоёр талата процесс гэжэ хараха ёһотой. Нэгэ талаһаа, бурят-монгол социалистическэ нацын литературна хэлэн элдэб замаар бурят-монгол арадай эгээ холын булан тохой хүрэтэр нэбтэрэн ошоно, жэшээлхэдэ, Х. Н. Намсараевай «Цыремпил» гэжэ зохёол баруун талын бурядай районууд хүрэтэр таража, ехэ һонирхолтойгоор уншагдадаг. Һургуулиин наһанай үе бүхэн өөрынгөө диалектын үгэ хэлэлгын хизаарые бага болгодог. Литературна хэлэн дээрэ ябуулагдадаг радиодамжуулгануудые энээн дээрэ нэмэхэ ёһотой. Нүгөө талаһаа, социалистическэ ниитын харилсаанууд диалектнүүдэй бэе бэедээ нүлөөлхэ ябадал үүсхээ. Энэ харилсаһан нүлөөн хадаа хамтын ябуулгануудаар, тэмсэлгүйгөөр, бэе бэеэ дараха гэһэн оролдолгогүйгөөр, бүхы диалектнүүдэй ниитэ литературна хэлэндэ хамжаха гэһэн эрмэлзэлтэйгээр үнгэрнэ. Диалектнүүдэй илгаануудай үгы болголгын темпнь литературна хэлэнэй диалектнүүдтэ нүлөөлһэн нүлөөһөө эсэстээ дулдыдаха ёһотой.

Литературна хэлые саашань хүгжөөхын тула, тиимэ хадаа, диалектнүүдэй илгаануудай үгы бололгын процессые түргэдхэхын тула, хэлэн ба диалектнүүд тухай сталинска һургаалые баримталжа, диалектнүүдые олон жэл соо, бүхы талаарнь шэнжэлхэ ёһотой. Мүн бурят-монгол хэлэндэ ямар диалектнүүд бииб гэжэ тодорхойлхо ушартай. Энэ талаар иимэ зорилгонууд байна гэбэл:

1) Диалектнүүдэй словарна бүридэлые ба гол словарна фондые сасуулалгын-историческа ёһоор гүнзэгы шэнжэлэлгэ хэхэ, энэ ябадал дотороо удаадахи хэмжээнүүдые багтааха: а) литературна хэлэндэ дайралдадаггүй үгэнүүд ба найруулгануудые элирүүлхэ; б) бурят-монгол диалектнүүдтэ ниитэ байдаг, лексикэдэхи эртэ урда сагай үгэнүүдые элирүүлхэ; в) литературна хэлэнэй үгэнүүдһээ удхаараа илгаатай үгэнүүдые элирүүлхэ; г) агууехэород арадай хэлэнһээ үгэнүүдые абажа, диалектнүүдэй словариие баяжуулха; д) научна ба политическэ терминүүдэй диалектнүүдтэ хэр зэргээр нэбтэрһые элирүүлхэ; е) словарна бүридэлһөө хуушарһан үгэнүүдэй гаралгые элирүүлхэ; ж) диалектнүүдтэ үгын бии бололгын морфологическа, аналитико-синтетическэ арганиудай хэр элбэг байһые элирүүлхэ; з) али нэгэн диалектын ажахын элдэб һалбариин лексикые элирүүлхэ (загаһа олзоборилго, агнуури, промышленна предприятинууд г. м.).

2) Диалектологическа картинануудые зохёожо эхилхэ ёһотой (иимэ хэдэн карта байха болоно), тэдэ картанууд дээрэ шэнжэлэгдэһэн район бүхэнэй фонетико-морфологическа тусхай зүйлнүүдые тэмдэглэхэ.

3) Диалектнүүдэй грамматическа байгуулгые шэнжэлхэ хэрэгтэ шухала анхарал хандуулха, тиихэдээ зохилдолой, найралдалай (сагууд, наклоненинүүд), хэлэлгын хубинуудай талаар литературна хэлэнһээ илгарха бүхы ушарнуудые дансалан тэмдэглэхэ. Энэ хадаа литературна хэлэнэй орфографие саашадань һайжаруулгада шухала юм.

4) Диалектнүүдые тодорхойлхо ябадалтай дашарамдуулан, бурят-монгол арадай этногенезые (үг гарбалые) гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ шухала. Нэгэ адли обогуудай (родуудай) нэрэнүүд ондо ондоо, бэе бэеһээн нилээд холо оршодог аймагуудта дайралдадаг. Энэ үүргые түбхын түрүүндэ историгуудай коллективтэ даалгаха, тиихэдээ лингвистнүүд ба этнографуудые хабаадуулха ушартай.

5) Фольклорно материалнуудые суглуулхадаа, юрын ёһоор бэшэжэ абаха бэшэ, харин научно-баримтата, лингвистнүүдэй зүблөөгөөр һайшаагдаһан транскрипцяар бэшэхэ ушартай. Энээниие юундэ тиигэхэ ёһотойб гэхэдэ, фольклорно материал али нэгэн диалектын үгын баялигые харуулдаг. Суглуулагдаһан материалнуудаар картотекэ зохёохо ёһотой.

6) Диалектнүүдэй словарна бүридэлые ба гол словарна фондые шэнжэлхэдээ, К. М. Черемисовэй «Бурят-монгол,ород словариие» сасуулалгын материал болгон хэрэглэхэ, энэ словарь диалектнэ лексикын талаар нарижуулагдаха ушартай.

7) Фольклорно текстнүүдые хэблэн гаргажа байха гээшэ зайлашагүй шухала, тиихэдээ тэдээнэй диалектологическа онсо зүйлнүүдые хубилгаха ба литературна хэлэндэ тэдэниие тааруулан заһаха хэрэггүй.

8) Диалектнүүдэй словарна бүридэлые шэнжэлжэ, тэрээние уранзохёолдо хэрэглэхын тула уранзохёолшодые хүдөө нютагуудаар командировалжа байха. Диалектнүүдэй лексикэдэ бии байгаа эрхим һайн зүйлнүүдыень литературна хэлэндэ оруулхын тула шэлэхэ ёһотой.

9) Мэргэжэлтэдһээ бүридэһэн диалектологическа комисси байгуулха, тэрэ комиссида диалектнүүдые шэнжэлэлгын программа ба зохимжотой түсэб зохёохыень даалгаха. Энэ комисси элдэб научна эмхи зургаануудай диалектологическа хүдэлмэринүүдые зохилдуулан таарылдуулха зэргэтэй.

Языкознаниин асуудалнуудаар И. В. Сталинай зохёолнуудай үндэһөөр бурят-монгол хэлэнэй диалектнүүдые шэнжэлхэ зорилгонуудай хүсэд бэшэ хараалалга иимэшүү байна.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—23, заместителя редактора—7-85. отв. секретаря — 3-23. Отделов: партийной жизни, сельского хозяйства—10-17, пропаганды и переводов—6-84, культуры и быта, промышленности —4-52, мест. информации и писем—11-05. Для междугородных переговоров — 16.

Н—00453. Типография Управления по делам полиграфической промышленности, издательства и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.000